

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

STEV.—NO. 747.

CHICAGO, ILL., 5. januarja (January 5th), 1922.

LETO—VOL.—XVII.

Upravništvo (Office) 2439 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

Po končanem šumu. II IV 48041

Sedaj pišemo leto 1922. Pred nekaj dnevi je bilo še 1921. Govorance, voščila, novoletno rajanje, slavošpevi duhovnikov in dobrih ljudi o miru in podbone fraze, ki se izrekajo o božičnih in novoletnih praznikih, so odložene do prihodnjega božičnega in novega leta. Šum praznikov je končan in pozabljen. Vsakdanji šum je še tukaj, kakor je bil pred enim mesecem ali enim letom in tako nazaj.

Gospodarska situacija.

V deželi imamo še vedno šest milijonov brezposelnih, in nihče se resno ne briga, da se jim odpomore. Veliki meščanski dnevniki in razne dobrodelne družbe so sicer zbirali fonde, da se je dalo otrokom revnih starišev nekaj daril, da se je nekaterim ljudem, ki so brez sredstev, dalo božično kosilo, in pri tem je ostalo. Dobrodelne družbe so skrbele, da so dobili reveži jesti o božiču. Toda ne vsi; le male skupine v bedo potisnjenih ljudi je dobilo priliko sesti k obloženim mizi dobrodelnih družb.

V Washingtonu konferirajo, oziroma so konferirali, kako odpraviti brezposelnost. Storili niso drugega kot to, da so priporočili občinam, okrajem, in državam, naj prično z javnimi deli. Toda od kje naj dobe denar za javna dela? Za vojne se ga kmalo dobi, za koristne namene ne. In kolikor ga imajo dovoljenega, gre večinoma v žepo kontraktorjev in raznih posredovalcev. Poleg vsega, zima ni posebno pripraven čas za podvzemanje javnih del. In vsa javna dela, kolikor jih imajo zamišljenih, da jih izvrše v bližnji bodočnosti, ne bi odpravila brezposelnosti, ako industrija počiva. Vsi ljudje ne morejo iti delati v predore, ali kopati kanale, graditi pota, mostove in tako naprej. Taka dela komaj zadostujejo za odpomoč tistim, ki so prisiljeni iti na cesto, ki se klatijo po deželi brez cilja; to so sezijski delavci, danes tukaj, jutri tam. In danes je teh "danes tukaj jutri tam" ogromno število. Policija jih izganja iz Chicage, New Yorka, Denverja, San Franciska, Clevelanda in iz vseh drugih mest, ne pove jim pa, kam naj gredo. Kdor hoče razumeti mizerijo teh ljudi, kdor hoče vedeti, kaj pomeni beda v tisočeri delavskih družinah, naj se potruudi, da si jo ogleda od bližje, in razumel bo. Le tisti ki so šli sami skozi tako šolo življenja, vedo, kaj je pomanjkanje, kaj je glad, kaj je potepanje iz kraja v kraj. Toda vedeti in razumeti samo to ni dovolj. Poglobiti se je treba v vzroke, ki prinašajo take razmere. In tukaj delavstvo silno greši. Ne skuša preštudirati vzrokov; in ker se ne pogloblja v take študije, tudi ne more odpraviti vzrokov, ki povzročajo brezposelnost in s tem bedo ter druge socialne nadloge. Ne zna jih odpraviti, zna pa se jeziti nad kapitaliste in iskati krivce povsod tam, kjer jih ni. Kapitalistični sistem je tisto zlo,

Tega je treba odpraviti. Toda koliko ameriških delavcev se resnično nahaja v boju za odpravo tega sistema?

Da — — koliko?

In koliko časopisov in revij sodeluje v resničnem razrednem boju? Koliko jih je med našim delavstvom?

Ekonomski vzroki so prinesli današnjo brezposelnost, bedo, glad in na tisoče trampov. Ekonomski vzroki so človeštvu podarili zadnjo svetovno vojno in vsled ekonomskih vzrokov se je končala pariška mirovna konferenca tako kakor se ne bi smela končati. Vsled teh vzrokov se vrši washingtonska konferenca za omejitev oboroževanja, ki je le nadaljevanje pariške mirovne konference. Vsled ekonomskih vzrokov v kapitalističnem sistemu imamo vse te nadloge — kaos, ducat malih vojen, podjarmljenja plemen in narodov, ječanje Indije, kaos na Kitajskem, itd. Družabni sistem je komplicirana reč. Kje, v kaki sobi, ga lahko rešujejo mladi in stari ljudje na čisto enostaven način. Ampak rešitev ostane v dotični sobi. In ker je preveč takih rešiteljev, ki se zadovoljujejo z utopističnimi rešitvami, katerih niti ne skušajo izvajati, in premalo takih, ki bi praktično delali, gremo po poti izpopolnjevanja tako počasi naprej.

Mednarodni položaj.

V času današnje tehnike ni nobena država "samostojna". Vsaka je ud enega velikega telesa, znanega pod imenom "človeška družba". Ako zbolí en ud te družbe, čuti bolečine vse telesa; posledice čuti.

Silno energijo so razvile države v zadnji svetovni vojni — — za ubijanje in rušenje. Sedaj, ko je treba popravljati, ni tiste volje, ki bi privedla človeštvo iz kaosa; in kaos je splošen, le, da je v nekaterih državah večji kakor v drugih.

Pravili so, da je padec kapitalizma tukaj. Le še na eni niti visi; in res je visel. Toda nikogar ni bilo, ki bi bil dovolj jak presekati to nit in potem dati čez noč drug, boljši ekonomski sistem. Kapitalizem v nekaterih evropskih državah je bil res že na pragu kraha in je še danes. Ameriški pa je postal jačji ko kedaj poprej, in to je čutil evropski kapitalizem, kar mu je dajalo nove življenske sile. Danes si je mednarodni kapitalizem že precej opomogel; če bi ne bilo toliko križajočih interesov med kapitalističnimi državami, bi bil že blizu okrevanja, in da ni, se mora zahvaliti dejstvu, da je kapitalizem in kot tak more imeti križajoče interese. To ga bo delalo vedno bolj nesposobnega, kar bo pripravljalo tla socializmu.

Washingtonska konferenca? O tej čujemo različna mnenja; ena, ki jo omalovažujejo. Druga, ki ji pripisujejo razne mogočnosti, katerih v resnici nima. Tretja, ki vidi v njej le sestanek državnikov kapitalističnih vlad, da potom dogovora odvrnejo za nedo-

ločen čas nevarnost vojne in pa da si kolikor mogoče prijateljsko razdele plen in trge. Pri tem pazijo predvsem nato, da stabilizirajo sedanjí ekonomski sistem. Može kot so Hughes, Root, Lodge, Balfour in Kato, so lisjaki kapitalistične diplomacije. Root je študiral položaj v Evropi, prišel nazaj, delal na Wall Streetu načrte s pomočjo finančne diplomacije, in potem se je vsa stvar premestila v Washington pod ime firme "za omejitev oboroževanja."

Mednarodni finančniki so imeli že več skupnih konferenc, in sedaj imajo zopet sestanek v Parizu. Ob enem se pripravlja zavezniška ekonomska konferenca, ki bo skušala rešiti valutno vprašanje, problem nemške vojne odkodnine in druga vprašanja,, ki bodo prišla v področje te konference.

Kapitalistični svet se trudi kljub kaosu v svojih vrstah, kljub ljubosumnosti med angleškim in francoskim imperializmom, da rehabilitira svoj ekonomski sistem. V tem oziru kaže mnogo več razumevanja za svoje potrebe, kakor pa delavski razred.

Mednarodno delavsko gibanje.

Kapitalizem, kakor koli je v razsulu, vsaj po zatrevanju naših ekstremistov, skuša preboleti krizo in pognati ekonomsko življenje naprej v stari tir. Krizo bo prebolel, toda vzroki za spore bodo ostali in nobeno mednarodno razsodišče jih ne bo v stanu odpraviti; kapitalistični interesi ne poznajo razsodišč. Dogovore priznajo, sporazum so v stanu napraviti, toda to gre le do gotove meje. To jasno pokazuje sedanja washingtonska konferenca, in isto smo imeli priliko videti na pariški mirovni konferenci; oziroma, imenovali so jo mirovno; dejansko pa je bila konferenca imperialistov za delitev teritorijev in koncepcij ter za ropanje premaganih dežel. Par idealistov, ki so bili na tej konferenci, niso mogli spremeniti njenega lica, tudi če bi resnično poskušali.

Kaj počne delavstvo napram tej situaciji v kapitalističnemu svetu? Prepira se med seboj, največkrat za "oslovo senco", pri tem pa se uči spoznavati pomen **SOLIDARNOSTI**. To bo edino dobra posledica kaosa v delavskem gibanju.

Razdejanje, ki je prišlo v delavske vrste, zadobiva milejše oblike. Duhovi se treznijo, seveda ne tisti, ki frazarijo v kakem "Neznanju", ampak tisti, ki res nekaj štejejo. Kdor se spomni napadov na socialiste iz Moskve, se bo čudil, da je sedaj od tretje Internacionalne zavel povsem drug veter. Komunističnim strankam izven Rusije priporočajo sodelovanje z vsemi delavskimi skupinami, ki stoje na stališču razrednega boja. In tako je Nemška zedinjena komunistična stranka podala izjavo, da je pripravljena podpirati ministerstvo social-demokratske stranke, torej socialistično vlado. Da je prišlo do te že davno potrebne stopnje, je pripomogel Karl Radek, medtem, ko je Zinovjev svoječasno vse storil, da se je razdvoj poostiril. Tretja Internacionala, kakor vodilni ruski boljševiški krogi sploh, bodo sami nastopili proti nestrpnim, razdiralnim ekstremistom v delavskem gibanju tujih dežel. Pri Tretji Internacionali so spoznali, da sektaštvo ne bo nikamor privedlo. Mase so ostale izven komunističnih strank, zato je bil izdan proglas, naj gredo komunistične stranke k masam, kjerkoli se že te mase nahajajo. Storjeni so prvi koraki, ki bodo omogočili še nadaljne, da se napravijo stiki med amsterdamsko Internacionalo strokovnih unij in med drugi strani so poviševali vse v deveto nebo in za

moskovsko Internacionalo rdečih strokovnih unij. Že davno smo pisali, da delavstvo mora priti na ta pota. Kdor je čital ta list, bo priznal, da smo pripravljali delavstvo na sporazum, ki mora zavladati v delavskih vrstah. Mi vidimo danes, kam nas je privedel razdor in ker je naše geslo "delavci vseh dežel, združite se!" tudi delamo po tem pravilu.

Dasiravno so koraki k zblizanju še majhni, in vendar storjeni. Strasti so še vedno razpeljane, posebno med frakcijami v posameznih deželah. Frazolomilci in demagogi se bodo morali umakniti, ko bo delavstvo prišlo do spoznanja, da je le v solidarnosti njegova moč, ne pa v medsebojnem razbijanju svojih organizacij. Nobeni navdušeni govori o padanju kapitalizma ne bodo vrgli kapitalizma; nobene grožnje mu ne bodo omajale tal; nobeno navduševanje ob ruski revoluciji ne bo prineslo preobrata v domači deželi. "Osvoboditev delavstva je stvar delavstva samega." Delavstvo se ne osvobojuje, kakor so naprimer v starih časih osvobojevali narode, ko so pridrle čete prijateljskega kralja ali kneza na pomoč, pa iztrgale deželo iz rok sovražniku. Ekonomska osvoboditev gre po popolnoma drugačnih potih. To potrjuje Rusija, ki je prvi veliki praktični eksperiment prehajanja iz starega sistema v socializem.

Sovjetska Rusija.

Koncem decembra zadnje leto se je vršil v Moskvi vseruski sovjetski kongres, ki je brez večjih debat odobril novo ekonomsko politiko sovjetske vlade. Ta politika gre po veliko drugačnih potih, kakor pa so bili prvotno zamišljeni. V tem ni nič napačnega, kajti druge praktične poti ni; ampak, pri tem se spominjamo, da so zavračali vsakega in mu dajali imena, kdor bi bil pred letom dni ali pa še nekaj preje trdil, da sovjetska Rusija mora priti na ta pota ekonomske taktike za rekonstrukcijo ekonomskega življenja. Ekstremisti v ruski komunistični stranki ne odobravajo nove ekonomske politike, ker se boje, da bodo s časa dobili kapitalisti preveliko moč, in pa ker vlada med njimi mnenje, da se bo v Rusiji razvil mogočen razred male buržvazije, kot kmetije, mali trgovci, obrtniki, inteligenca itd. Ta bojazen obstoji, toda ekstremisti ne morejo nuditi nobene druge poti, dasiravno so bili na kongresu pozvani, naj povedo, kakšna je pot, ki bi bila po njihovem mnenju boljša.

Lenin je povedal par bridkih resnic ekstremistom, kakor tudi birokraciji unijskega delavstva; temu je odvzelo precej moči pri obratovanju industrije, in Lenin jim je dejal, naj sedaj kakih deset ali petnajst let pazijo, kako se obratuje industrija, potem, ko se bodo naučili, pa naj vzamejo obrate zopet pod svojo kontrolo. Rusko industrijo je treba spraviti na noge, in to na način, ki bo uspešen. Dosedanji ni bil, in raditega prememba.

Časopisje, neprijazno Rusiji, govori o velikanskem fiasku, ki ga je doživela boljševiška struja s svojimi poskusi uvesti komunizem. Časopisje, ki hvali vse, kar stori sovjetska vlada, pravi, da Rusija ni odstopila od svoje prvotne taktike, da komunizem ni skrahiral, ker v Rusiji komunizma sploh bilo ni. W. Z. Foster, ki je bil nekaj časa zadnje poletje v Rusiji, pravi, da je skoro nemogoče izrekati nepristransko sodbo o Rusiji. Kapitalistični elementi vidijo kaos, glad, razdejane železnice, polomljene lokomotive, znižano produkcijo industrije, pa kriče o krahu, polomijadi, kakršne še ni doživel svet. Ekstremisti na

vsak neuspeh so videli vedno vzroke le v zunanjih silah, kot v blokadi, oboroženih vpadih in v kontrarevuciji.

Vse, kar se je v Rusiji dogodilo, je bilo plod razmer in se je moralo dogoditi. Kritizirajmo ali ne kritizirajmo, stvari so se dogajale tako kot so se morale, ker se niso mogle drugače. Kakor povsod po svetu, žive v Rusiji ljudje in jo vladajo ljudje. Razlika po revoluciji je bila med Rusijo in ostalimi državami le v tem, da je sklenila delati za socialistični sistem, in to skokoma, kapitalistične vlade pa so se zaklele, da bodo skokoma zadušile take poizkuse. To se ni dalo napraviti, in sovjetska-revolucionarna Rusija je še tukaj in bo ostala. Ampak tudi kapitalistični svet — kapitalizem je še tukaj in vlada.

Eni kot drugi so se sprijaznili z dejstvom, da je treba živeti skupaj in zato tudi delati skupaj, čeprav vodi to delo v dve različni smeri. V Rusiji bodo delali v bodoče bolj praktično, sploh tako, kakor je v danih razmerah mogoče.

Nihče ne bi rajše videl, da bi zavladal že jutri socializem, kakor socialisti. Lenin, Radek in tako naprej, bi ne priporočali spremenitev ekonomske politike, ako bi poznali boljše, krajšo, uspešnejšo pot v socializem. Ampak socialistična družba bo plod razvoja, dolgaletnega razvoja. Mi bi rajše, da bi bil socializem tukaj čim preje. Čutimo udarce kapitalističnega sistema, poznamo gorje, ki ga povzroča milijonom in milijonom ljudi, slišimo ječanje narodov pd imperialističnim jarmom, toda vse kar moremo, je, da smo v solidarnem boju proti temu sistemu in mu izpodbijamo tla samo toliko, kolikor moremo. Govoriti, kako bomo že jutri strmoglavili vlado, potem pa te odvede kak plicist na policijsko postajo, kjer ti zabičijo, do se nikar več ne povrni, če hočeš imeti zdravo kožo, je absurdno. Tudi, če v naši propagandi nismo bombastični, bo kapitalizem ostal proti nam v boju; vlačil bo naše ljudi po ječah, zapiral jih bo, tu in tam tudi obehal, toda nikakor ni potrebno, da bi mu dajali za boj proti nam pretveze, ki so nam samim najbolj škodljive.

Socialistično gibanje v Zedinjenih državah.

Izmed vseh industrialnih držav na svetu je socialistično gibanje v Zedinjenih državah najšibkejše. O vzrokih smo že mnogo pisali, ravno tako o potih in sredstvih, ki bi ojačala socialistično gibanje v tej deželi. Tudi sedaj se o tem problemu vodi v socialističnemu časopisju živahna polemika, Eno je gotovo: Da ameriško delavsko gibanje ne bo dobilo večjega zamaha vsedotlej, dokler ne zaveje v ameriških unijah razrednozavedni duh. Poskus priti v unije je naredila že pred zadnjimi predsedniškimi volitvami ena skupina, ki si je na svoji konvenciji nadejala ime "farmarska-delavska stranka". Doživela je popoln fiasco. Njeno glasilo "New Majority" se tiska le še v dva tisoč petsto iztisih, in dolga ima nad dva tisoč dolarjev. Vsi apeli na čikaške in druge unije niso ničesar izdali. Ko so ustanovili to stranko, so trdili, da socialistična stranka ne bo prodrla med unijsko delavstvo, ker ameriški delavci mrze ime "socialist". Njihovo domnevanje je bilo napačno. Socialistična stranka ima med unijskim delavstvom več zaslombe, kakor katerakoli druga radikalna struja.

Komunistične stranke v Ameriki so popoln fiasco. Okoli sebe so okupirale le nekaj narodnostnih skupin in pa par ameriških intelektualcev. Lahko se reče, da živi le še ime ameriške komunistične stran-

ke, zedinjena komunistična stranka pa je padla v razvaline. Kar jih je še ostalo iz teh ruševin, so sklicali sestanek, ki se je vršil za časa zadnjih božičnih praznikov v New Yorku, na katerem so ustanovili delavsko (Workers) stranko. To je ameriška stranka tujezemskega delavstva; edina večja skupina, zastopana na tej konferenci, je bila finska federacija. Druge skupine, kot dve židovski, španska, grška, ruska, italijanska, nemška in še nekaj drugih imajo le malo članstva. Na tem zboru so bili zastopani ostanki raznih razdvajanj v stranki in potem zopet v drugih strankah in frakcijah. Navzočih je bilo okoli 160 "delegatov", ki pa so bili večinoma zastopniki samega sebe. Med njimi so bili razni nezadovoljneži, nezadovoljni z vsemi strankami in sami s seboj.

Odstopili so od socialistične stranke, ker ni pristopila k moskovski Internacionali. Odstopili so, ker socialistična stranka ni priznala moskovskih 21 točk brez rezervacij, sploh, ker ni bila dovolj revolucionarna. Ko so bili izven strankinih vrst, niso sami storili ničesar revolucionarnega. Prišel je čas pokazati revolucionarstvo, pa so se ustrašili. Zato so rajše napadali socialistično stranko, kapitalizem pa so pustili pri miru. In sedaj so si ustanovili "legalno" stranko, prisegli so na evangelij "legalizma", pozabili so na 21 točk, pozabili so se prigrisati za pristop k tretji Internacionali. Ne, niso pozabili. Ampak ker so se porinili v vodstvo, so spoznali, da so tu težave. Lahko je na sejah in na konvencijah kričati proti voditeljem. Ko so postali sami "voditelji", so naenkrat spoznali, da ni treba vsega povedati, kar se misli, da se s tem ne spravi v nevarnost stranke. Kdor more, naj si predoči to sliko. Ker se je socialistična stranka hotela zavarovati pred justičnim preganjanjem, je bilo to izdajalsko. Sedaj so ti, ki so socialiste nazvali z izdajalci in s pristaši buržvazne legalnosti, postali sami mnogo bolj legalni, kakor je socialistična stranka s svojo taktiko. To dokazuje, kakor nezreli ljudje se zbirajo v taboru duhov, ki so prišli iz skrivnišč in organizirali stoprocentno legalno stranko.

Kako se bodo razvijale stvari v bodoče?

Ravno kako, je nemogoče odgovoriti. Kakor povsod drugod, bo tudi v Ameriki moralo priti do strnjene delavskih struj, med katerimi ima danes prvenstvo in ga bo za nedogleden čas imela socialistična stranka. Ona ima časopisje, ima organizacije, ne dovolj, ampak vendar največ in največ simpatije med delavstvom.

E. V. Debs bo skušal pridobiti za skupno stranko vse poštene elemente med zavednim delavstvom, sektaši pa bodo šli seveda svojo pot, kajti brez sektaških struj ni bilo in nikdar ne bo nobeno delavsko gibanje.

Ni vse zlato v socialistični stranki, ker je stranka ljudi, in ljudje imajo napake in delajo napake. Ampak danes je glavna sila amerikega zavednega delavstva, ki vsaj nekaj šteje. V par letih, mogoče še prej, bo postala že moč. Toda da se to zgodi, je treba zediniti vse sile v delavskem gibanju, ki so pripravljene delati skupaj za skupni cilj. Proletarec in J. S. Z. bosta podpirala vsako tako stremljenje. Za nas ima pomen delo v bodočnosti, sektaši pa naj se pripravijo o preteklosti in sanjajo utopistične sanje. Šli bomo lahko preko njih.

Stranka, ki je bila sposobna preživeti vse krize, vse udarce od vseh strani, ima v sebi pogoje za življenje. Ekstremisti eksperimentirajo na za delavstvo zelo drag način z dualnimi unijami, katere obsojajo

tudi v Moskvi, in z delitvijo na razne politične frakcije, ki porabijo dve tretjini svoje energije za medsebojni boj. Mi pa hočemo močno socialistično stranko — stranko ameriškega zavednega delavstva, ki bo vojevalo svoj boj neoziraje se na božični in novoletni šum, niti na noben drug šum, ampak bo šla naprej le z enim namenom in enim ciljem: osvoboditi proletarijat izpod spon kapitalističnega izkoriščanja in uvesti socializem.

Sedaj ga poznajo.

Skoro vse časopise je pozdravilo osvoboditev Debsa iz ječe, ali vsaj pisali so o njem simpatično. Povsod so ga oblegali reporterji in pošiljali svojim listim dolga poročila o vsaki Debsovi kretnji.

Debsa so sprejemale in pozdravljale množice; ko jih je Debs opazoval, jim je vračal pozdrave in jim obljuboval, da ostane zvest razrednemu boju, dokler bo kaj življenja v njemu. Ob tej priliki se je spomnil, kako so se ga ogibali takrat, ko je bil odveden v ječo. Nihče ga ni hotel poznati — razun sodrugov. Danes, ko se je vrnil, so na vlaku prihajali k njemu železniški delavci in ga pozdravljali, kot svojega starega člana unije železničarjev, za katere je že toliko pretrpel. Pozdravljali so ga kondokterji pouličnih kar, vsepovsod so mu prirejali ovacije. Kakšna sprememba! Pred par leti, "križajte Debsa!" danes "živijo naš Debs!"

Ko so pokazali njegovi soprogi Katarini izrezke iz časopisov, ki pišejo simpatično o njegovi izpustitvi, je dejala, da kljub prijaznemu sprejemu, ki ga je deležen Debs od strani vseh krogov, družina Debs ne bo pozabila, kdo ji je stal na strani v najtežjih urah in kdo se je boril za Debsovo osvoboditev.

Tisoče dolarjev je bilo potrošenih v propagandi za osvoboditev Debsa. Sodrugi so ustanavljali v ta namen posebne organizacije. Vse strankino časopisje, vse aktivne socialistične organizacije so delale z vsemi močmi za osvoboditev vseh političnih jetnikov. Podpore so dobili socialisti v tem prizadevanju tudi od nesocialistov, ampak socialisti so jih v to večino moralno prisilili. Nekatere brezbrizne unije ne bi sprejele niti resolucij, v katerih se je zahtevalo osvoboditev političnih jetnikov, ako ne bi bilo zadaj sodrugov, ki so jih za to akcijo moralno prisilili. Debs ve, kdo se je boril, in kdo se ni, ampak je napram vsem prijazen.

Človek je že tako ustvarjen, njegov instinkt je tak, da te bo v uri potrebe pustil na cedilu. Kadar se boš zopet povzpela, pa bodo taki ljudje prvi, ki se bodo drenjali okoli tebe.

Socialistična organizacija in socialistično časopisje, to je potreba ameriškega in vsakega drugega delavstva. In Debs bo delal za socializem in za socialistični tisk kakor je delal poprej. Na takozvano "delavstvu prijazno časopisje" se ne moremo zanašati. Socialistično gibanje potrebuje svoj tisk in tega moramo utrditi in ga razširiti.

Pravi socialist ne sme biti rezervist, ampak mora biti vedno aktiven vojak stranke. Kdor nosi svoje prepričanje le sam v sebi, ne koristi nič ne sebi, ne svoji stvari. Prepričevati mora tiste, ki še niso prepričani.

Nova stranka.

Nova "Delavska stranka", ki se je ustanovila zadnje dneve decembra v New Yorku iz raznih komunističnih in napol komunističnih in pacifističnih struj, je opustila vse kričave točke programa o "industrialnih" svetih" v tovarnah in rudnikih, o "ruvarjenju v notranjosti unij", o masni akciji itd. Ustanovni zbor je sprejel minimalni program, in za ta minimalni program so sklenili iti z vsemi silami v boj. Stranka bo vseskozi politična in bo delovala le na političnem polju. Udeleževala se bo volitev v vse javne urade.

Tako hodijo prenapeteži svojo rakovo pot. Včeraj so še preklinjali minimalni program, njihovo geslo je bilo "vse ali pa nič," v mesecu dni so obljubovali organizirati tovarniške svete, ki naj bi bili jedro, iz katerega bi se v slučaju revolucije razvil ustroj, ki bi operiral potem industrijo, politično akcijo kot tako so zavrgli in sklenili so se udeleževati le predsedniških in governerskih volitev, katerih bi se poslužili le kot sredstva za propagando. Socialisti so jim bili izdajalci, kontrarevolucionarji, reakcionarji itd. Sedaj pa potihem priznavajo, da je taktika socialistične stranke prava — ampak na glas si tega ne upajo povedati. In ker morajo nekaj početi, so ustanovili "delavsko" stranko, katere cilj je "delavska republika." Ako bi bilo "Znanje" in njegova milwauška marioneta poštena, bi pojasnila svojim ljudem fiasko, stoprocentni fiasko taktike ekstremistov, ki niso napravili drugega, kakor da so razdvojili delavske vrste, oslabili socialistično stranko, sami pa ne morejo nikakor uspeti, dasiravno imajo na vsakih par mesecev "zedinjevalne" konference in ustanavljajo "zedinjene" komunistične stranke, in ker tudi tu niso uspeli, so ustanovili končno delavsko stranko, ki je dala amerškemu delavstvu "skupino dobrih, preiskanih voditeljev". Newyorški socialistični dnevnik Call vprašuje, če bi se našel kje kdo, ki bi bil toliko prijazen, da bi dal tem "voditeljem" še čete in mase, da ne bi bili kakor generali kake južnoameriške republike, kjer pride en vojak na tri generale.

Batt, vodja michiganske "proletarske stranke", je dejal, da bi fraza "delavska republika" pristojala k večjemu kakim "rumenim socialistom", ne pa skupini, ki hoče veljati za radikalno. Batt je ostal osamljen, kakor je padel tudi na konvenciji komunistične stranke v Chicagu, in nova stranka bo delovala za "delavsko republiko".

Prvi dan zborovanja je prišlo do burnega prizora, ko niso hoteli priznati enega delegata pravomočnim, in ta ter njegovi pristaši so pričeli večino psovati s smrdljivimi dihurji. Ko je odšel s konference, je bilo zborovanje večinoma mirno. Vse važnejše delo je bilo opravljeno na sejah odsekov za zaprtimi vratmi. Diferenc med razlikujočimi narodnostimi frakcijami je bilo toliko, da se jih niso upali gladiti na sejah celokupne konference, ampak le v odsekih.

V eksekutivo nove stranke je izvoljenih sledečih 17 oseb: Alexander Trachtenberg, Ludwig Lore, J. B. Salutzky, A. Bittelman, Robert Minor, Jay Lovestone, A. J. Anderson in William Weinstone, torej osem oseb iz New Yorka; nadalje, James P. Cannon, Kansas; J. L. Engdahl, preje iz Illinois, sedaj v New Yorku; Henry Askeli, Illinois; Marguerite Prevay, Ohio; Arne Swabeck, Illinois; Caleb Harrison, Illinois; Meyer Loonin, Michigan.

Med temi ljudmi so sposobni agitatorji, in kadar bodo znali napraviti še en korak k pravi poti, bodo v socialistični stranki, kjer je dovolj dela za vse, ki hočejo delati za socializem. In ako jim stranka v kakem oziru ne ugaja, se stvari lahko poravnava v stranki sami, kajti sodrugi morajo znati delati kot sodrugi, ali pa sploh niso socialisti.

Seveda bodo zatrjevali, da niso šli nazaj na stara pota taktike. Slovesno bodo proglašali, da so revolucionarni, le da so sedaj "legalno" revolucionarni.

Max Eastman bo imel kmalo priliko napisati članek o novem fiasku "čistih svetcev" v delavskem gibanju. Njegov zadnji članek ni hotel priobčiti noben takozvani komunistični list, kar je znamenje, da se boje povedati resnico svojim čitateljem.

Morda bo "edini" slovenski delavski list, katerega resnično lastuje par hrvatskih delavcev, kakršnemu-koli poklicu že pripadajo, imel pogum, da ga priobči in mu da tudi svoj komentar. Morda . . . ?

Otročaji fraz se napenjajo.

K hrvatskemu "Znanju" se je nateplo nekaj političnih otročajev, ki so štrebarili že pri različnih listih in so imeli poleg "žurnalističnega" še različne druge "poklice", prav nič častne za "čiste" in "svetniške" revolucionarce. Urejevali so že katoliške in šovinistične liste, eni izmed njih so bili že avstrijakantje in sedaj so revolucionarci brez imena in brez pripadnosti h kakšni stranki. Taki majhni karakterji se zaletavajo v naše delavstvo in naše agitatorje ter odbor-nike prejšnje eksekutive J. S. Z. psujejo s pijanci. Ako "Znanje" hoče, mu lahko postrežemo s celo kopico imen njihovih "komunističnih" pristašev, med katerimi je tudi nekaj zelo aktivnih apostolov njihovega evangelija, ki so v "bootleggerskem" biznisu. Lahko jim postrežemo z izčrpki razpravljanj na njihovih sejah na katerih so govorili o žalostnem pojavu, da je šlo toliko njihovih pristašev v "munjšajnarški" posel. Izčrpki bodo zanimivi, samo namignite, pa jih bomo priobčili, ako jih vi nimate poguma. In tega nimate prav nič. Vi ste stoprocentni frazariji in demagogi in ako bi slučajno ne imeli v teku kampanje za odpomoč po suši prizadetemu prebivalstvu sovjetske Rusije, bi sploh ne vedeli, kaj početi. Sedaj ste brez stranke in niste ne to ne ono. Samo "čisti" ste, le, da je ta "čistost" na mnogih mestih zelo umazana, ki se bo nad vami še maščevala. Polemizira se lahko le z ljudmi, ki nekaj znajo. S papigami in fanatikmi ter zakrknjenci je vsaka polemika nemogoče.

Vi nimate poguma priobčiti ničesar niti iz vrst vaših lastnih pristašev, če je količkaj kritiziranja proti vam. Pri tem se sklicujete na disciplino, ki pa vam služi le za pretvezo, da ljudje v vašem taboru ne zvedo vaših grehov.

Papež v Rimu si lasti nezmotljivost, ampak pri "Znanju" je še nekaj papežev, ki ne morejo vsled svoje "čistosti" niti grešiti in so raditega popolnoma nezmotljivi. S papežem je nemogoče polemizirati o znanstvenih naukih, ki so ovrgli biblijske dogme. Z ljudmi pri "Neznanju" je pa nemogoče polemizirati o socializmu, ali kar oni danes imenujejo — o komunizmu — ker imajo svoje dogme natančno vpodobljene, in svoja pravila do najmanjše pičice zrisana, pa pravijo: "Veruj, ali pa te izobčimo in prekolnemo." To se navadni otročaji, plod povojnih razmer.

Laži, ki so jih nagromadili v izdaji "Znanja" z dne 17. decembra proti našim sodrugom in Proletarcu, so tako gorostasne, da jih bodo lahko spoznali za take vsi tisti zavedni delavci med hrvatskim proletarijatom, ki gledajo na potek delavskega gibanja med jugoslovanskim delavstvom s treznim razumom. Otročaji pri "Znanju" se motijo, ako mislijo, da bodo s svojo demagogijo škodovali Proletarcu in JSZ. Ravno obratno, koristilo nam bo. V besneči zakrknjenosti so se pokazali take kot so v resnici, in to je dobro.

Grškovič je hrvatskim komunistom na konvenciji NHZ. v Pittsburgu dejal, da je med vojno nastopal proti njim raditega, ker se je k njim zatekel ves avstrijakantski element, v upanju, da se z revolucijami v vseh deželah razun v Avstro-gorski in Nemčiji pomore Habsburžanom in Hohenzollerncem obdržati prestole. Te trditve mu niso zanikali, dasiravno bi bil Grškovič nastopal proti njim tudi v drugem slučaju. Da je na njej mnogo resnice, je znano nam in še bolj njim. Logično bi jih med vojno lahko nazivali za "socialavstrijake", če bi se ravnali po njihovem pravilu.

Vedno smo bili nasprotniki polemike, katere glavno jedro je psovanje. Pri "Znanju" sedaj sploh ne znajo drugega kakor psovati, in kar je v njem dobrega, je prevedeno od drugih piscev. Vse, kar znajo zmašiti skupaj sami, so demagogične fraze in psovke, za katere niso nikdar v zadregi.

"Znanje" priporoča slovenskemu delavstvu list, ki je pred letom dni agitiral za Hardinga in republikanske kandidate sploh. Svoje kolone je prodal pozneje protisocialistični propagandi in ta list bo privedel slovensko delavstvo "na pravo pot". Ravno s tem listom se bodo diskreditirali. Milvaški sodrugi že spoznavajo "trik". Ne gre tako lahko, ne!

"Diktatura", ki vlada pri Znanju, ne bo dolgo obstajala, kajti med velikim delom hrvatskega delavstva se svita. Samo da pride enkrat do besede, pa bodo otročaji zopet lahko odšli h klerikalnim in šovinističnim listom, ali za agente in prodajali delnice, ali pa se bodo pridružili "bootleggerjem."

Otročaji nam s svojim neumnim pisanjem in ruvanjem nenamenoma pomagajo pri agitaciji, kajti iz njihovih zmešanih "člankov" jih spoznavajo tako, kot je take ljudi treba spoznati. Pri tem pa bodo izprevideli, da je tu le ena pot, ki je SEDAJ odprta za socialistično delo, in ta je Jugoslovanska socialistična zveza.

Naši Hrvatski sodrugi nas bodo razumeli, da kadar odgovarjamo na napade v "Znanju", ne vključujemo med "kasto otročajev" vse hrvatske in srbske sodruge, ki se zbirajo v vrstah bivše hrvatske sekcije JSZ. Mi vemo, da je večina njih poštena, da ima resnične želje in namene pospešiti razredni boj. Kakor vsi drugi, tako so tudi oni v šoli izkušeni; upamo, da jih bodo znali porabiti v svoj prid in v prid delavskega gibanja, kar bo dovedlo prej ali slej do solidarnega dela. Ne ravnamo se po načinu, kakor ga porablja "Znanje" pri svojih napadih, ki smeši vse sodruge v JSZ. in slovensko delavstvo sploh, samo zato, ker ne prisega svoje lojalnosti otročajem pri "Znanju".

Znano je, da se danes prištevajo h komunistom različni ljudje, ki niso nikdar bili aktivni v socialističnem gibanju, pač pa so delovali v kapitalističnih strankah. Mnogo jih je, ki so podpirali vojno kot največji džingoisti, ampak njihovi grehi so jim odpuščeni, ker so si nadeli drugo ime; razglasi se za komunist, pa si čisti, kakor novorojeno dete po krstu. V Jugoslaviji, v Franciji, na Češkem, v Nemčiji, povsod

najdete na ta način "očiščene" grešnike. Ti so za "Znanje" alright. Če pa ne spadaš k njihovi "edino-zveličavni" sekti, si brezverec, grešnik, izdajalec in tako naprej. Nastopajo kakor pripadniki kake religije, katerim so vse druge krivoverske in le njihova je prava in zveličavna. V svetu religij se da to prebaviti, ne pa v delavskem gibanju, ki mora stati na realnih tleh, ne pa v oblakih dogem versko navdahnjenih teorij.

Beseda o socializmu.

PRIREDILO TAJNIŠTVO J. S. Z.

II.

V prejšnjem članku smo navedli glavne točke socialističnih ciljev in mimooidočih zahtev, ki so na poti do realiziranja socialistične družbe. V tem članku hočemo navesti nekaj podatkov o razvoju socializma, kakor nam jih podaja zgodovina v luči tistih, ki so jo zasledovali.

Poglejmo te podatke po vrsti.

Zgodovina nas uči, da odkar je postalo človeštvo civilizirano — to je odkar se je začela razvijati trgovina in industrija, so se vršili vedno razredni boji, ki se označujejo pod privatnimi interesi. In ko danes govorimo z ljudmi o socializmu, se slišijo pogosto nastopne trditve: "Socializem je nemogoč; to kar je — ta sistem namreč — je bil vedno v veljavi, in tako tudi ostane." S tem mislijo reči, da je bilo vedno tako, in da tako tudi ostane. Vendar je taka trditev popolnoma napačna, ker ne odgovarja zgodovinski resnici. Resnica je, da ekzistira ta sistem komaj do pet sto let in v nekaterih delih sveta ni še niti prišel na površje. Ali tukaj je ena reč, ki je bila od začetka civilizacije tukaj — to je razredni boj. Poglejmo, kako se je ta razredni boj razvijal.

Ko so se začeli ljudje otresati barbarizma in so zavzeli pot civilizacije, zaznamuje zgodovina začetek razrednega boja. Takrat so bili delavci navadni tlačani. Pripadali so z dušo in s telesom svojim gospodarjem, ki so razpolagali z njimi, kakor se jim je poljubilo. Za to dobo je nastopila fevdalna doba. V tej dobi so pripadali delavci polju, katerih gospodarji so bili razni grajščani, grofje, baroni, vitezi in sploh plemenitaši. Ko je padel fevdalizem, je nastopila doba kapitalizma, v kateri smo danes. V tej dobi delajo delavci za mezdo ali plačo, med tem ko spada orodje delodajalcem — kapitalistom. Predaleč bi nas zavedlo, če bi se hoteli špuščati v podrobnosti, kako so prišle na površje izpremembe, ki tvorijo verigo med fevdalno in kapitalistično družbo; dovolj je, če vemo, da so se vse te izpremembe vršile v neprestanih bojih, vzlic temu se za množice ljudstva temeljno ni ničesar izpremenilo. Boji so se vršili, peščica je zmagała, večina pa je ostala v suženjstvu kakor poprej.

Kdor se hoče temeljiteje poučiti o izvoru lastništva in o bojih, ki so se vršili za doseg in obdržanje lastništva, mora čitati Paul LaFargue-vo knjigo o "Razvoju lastništva."

Pa pogledajmo, kako se ta boj nadaljuje in vrši danes.

Sedanji razredni boj se vrši direktno med delodajalci in delojemalci, med kapitalisti in delavci. Ali ta boj pojmuje delavstvu na splošno zelo težko. Posebno težko pa pojmuje ta boj ameriško delavstvo, ki živi v

domišljiji, da ima vsak posameznik vse možnosti in priliko obogateti, in da postane lahko celo milijonar. Ljudje pravijo, da v tej deželi ni razredov, vzlic temu se sliši vedno in vedno o kapitalističnemu razredu in o delavskemu razredu.

Kdor se mora na vse zgodaj zjutraj ravnati po parni piščalki, ki kliče na delo, ta ve, da je to resnica. In kdor je bil slučajno pozen, si je moral iskati drugo delo ali pa poginiti glado. Ali ni to dovolj jasen dokaz, da so tukaj razredi? Seveda, delati bo treba vedno; toda vprašanje, ki se nas tiče, je, pod kakšnimi razmerami naj se opravlja delo.

Ti, ki si bolj ravnodušen, te morda piščalka ni prepričala o razredih v Ameriki. Dobro. Pa pogledajmo malo dalj. Kaj pa štrajki in izprtja? Ali so te reči tukaj za igranje ali za kratek čas? Gotovo ne. Štrajki in izprtja pomenijo, da je tukaj razredni boj, ki se vrši med delodajalci in delojemalci, med gospodarji in sužnji.

Tu bodo gotovo zopet ugovori, češ, "da so nekateri gospodarji res zlobni, ampak to še ni noben vzrok, da se obsodi vse; kajti dobri gospodarji ne nasprotujejo delavcem."

Če še nisi prepričan, tedaj moraš poskusiti črno listo ali bojkot. Ta ti pokaže, če drže gospodarji skupaj ali ne, kadar so v splošnem boju proti delavstvu. V tem slučaju ni noben kapitalist dovolj dober, da bi vpslil na črni listi zaznamovanega delavca v svoji tovarni, pa naj pride ta delavec od kjerkoli.

Ali so torej interesi delavskega razreda interesom kapitalističnega razreda nasprotni ali niso? To ni težko razumevati, vsaj ne bi smelo biti težko razumljivo delavcem; vzlic temu jih je mnogo, ki tega ne razumejo.

Najvažnejše za vsakega delavca je brezdomno udobno življenje. To bo gotovo potrdil vsak, kdor ima normalne možgane. Da je to mogoče, mora imeti delavec pred vsem dobro plačo ter se neprenehoma prizadevati, da si svoj življenjski položaj izboljšava. To je naravno.

In kaj je najvažnejše vpoštevanje pri kapitalistu? — Veliki profiti!

Vsak pameten človek bo pritrnil, da kapitalist ni v podjetju radi delavčevega zdravja ali njegove zabave; tudi radi svojega zdravja in svoje zabave ne. Kapitalist zahteva mastne profite, in z namenom, da jih dobi, zaposli delavce — in sicer take delavce, ki delajo najbolj po ceni. Ali se je že kedaj komu pripetilo, da mu je gospodar dejal: "življenjé je drago, in ker vem, da ne moreš izhajati s \$15, ti jih bom dal pa od sedaj naprej \$35." Dogaja pa se nasprotno: kadar zahteva delavec \$20 namesto \$15, ker ne more več preživljati sebe in družino, mu reče gospodar: "Pa pojdi, delavcev dobim lahko po \$24.00." Ali more spričo tega še kdo reči, da ni razrednega boja, in da so si interesi delavcev in interesi gospodarjev enaki? Gotovo ne.

Pa pogledajmo sedaj nekoliko na politično polje; kajti razredni boj se razteza tudi na politično življenje.

Socialisti trdimo, da služijo vse politične stranke razrednim interesom. To je zopet zadeva, ki gre nekaterim ljudem težko v glavo.

V Ameriki eksistirajo še vedno dve glavni politični stranki. To je moda, ki jo je mladina podedovala od starišev. Tudi po drugih delih civiliziranega sveta imajo te vrste stranke. Morda imajo drugod drugačno ime, ampak v svojem bistvu so podobne republikanski in demokratični stranki v Ameriki. Da, neka-

tere stranke v raznih deželah so celo razdeljene v frakcije, vzlic temu so njih interesi eni. V Ameriki označujemo republikansko stranko za stranko velekapitalistov, demokratično za stranko manjših kapitalistov in srednjih slojev. Interesi teh dveh strank se spoznavajo in razlikujejo po zakonih, ki jih sprejemati v času njenega vladanja z ozirom na tarife in pa na zakone o trustih.

Demokratična stranka naprimer zagovarja dohodninski davek, med tem ko mu republikanska stranka nasprotuje. V povojnem času, ko je svet zadolžen, naravno tudi republikanska stranka ne more tako uspešno nasprotovati temu stališču, ali obdačanja bi naložila najraje na ljudstvo, ki nima dohodkov od profita.

Demokratična stranka vodi boj proti trustom, ker škodijo mali obrti in trgovini, malim kapitalistom, da se ne morejo razvijati tako, kakor bi želeli. Republikanska stranka trdi, da so trusti dobri, ker odpravljajo potrato in na ta način znižavajo cene produkciji. Potom večjih tovarn in medsebojnih zvez jim je mogoče pospešiti in zenolčiti produkcijo do najvišje mere. Ti dvojni nazori kažejo jasno interese teh dveh političnih strank.

Ali delavec, ki hodi v tovarno in dobi za svoje delo le odmerjeno plačo, nima od teh interesov nobenih temeljnih koristi. Vsled tega bi človek mislil, da ne igra delavstvo v tej politiki nobene važne vloge. Vzlic temu je na vsezadnje vendar delavec tisti, ki omogoča, da sta te dve stranki "veliki."

Recimo, da bi vsi velekapitalisti glasovali v eni stranki, mali kapitalisti v drugi stranki in delavci v svoji — tretji stranki. Koliko "velikih" strank bi ostalo? Samo ena; delavska stranka. Vse druge bi se posušile, kakor se posuši napihnjjen mehur. To ni težko razumeti.

Vprašanje, ki je zvezano s temi "velikimi" strankami nastaja, kako odrekujejo življenje — to je kakšen sistem zastopajo.

V Ameriki je dovolj hrane in obleke za tisoč generacij. Tu je dovolj zemlje — toliko, da bi dobil lahko vsak farmo, in sicer z vsemi stroji, ki so potrebni za obratovanje. Vzlic temu umira na tisoče ljudi od lakote in od mraza, in mnogi so prisiljeni krasti, ker jih goni v to beda. To je gotovo nekaj strašnega. Namesto sreče, se oglašča pri ljudeh na vseh konceh skrb in mizerija.

Kaj je temu vzrok? Vzrok je, ker so zemlja, premogovi rovi, rudokopi, tovarne in drugi temeljni pripomočki za proizvodnjanje bogastva, ki jih potrebuje človek za svoj obstanek, v privatnih rokah. Očividno je, da je tak sistem napačen.

Ali če je sistem narobe, ga je treba izpremeniti. Če je človek lačen, se skuša nahraniti. Če ga zebe, se skuša ogreti. Kot razumno bitje pozna, ali vsaj moral bi poznati kot tak vzroke mizerije ter bi jih moral skušati odpraviti. Če je vzrok vse naše mizerije privatno lastništvo življenskih sredstev, zakaj ne bi torej to obliko lastništva predrugačili? Če vam gotove vrste politikar pravi, da je ta sistem dober, med tem ko veste prav dobro — in tako ve prav dobro tudi sam — da ni, tedaj je njegov zaključek ta, da je biti v mizeriji in v bedi pravilno. Mnogi prihajajo celo na dan z izgovori, da so na svetu reči, ki se ne dajo predrugačiti. Ali je to res? Kapitalistični politikarji imajo za take izgovore prav dobre vzroke. Oni vedo, da so odsev tega zlega sistema oni, in da če se odpravijo vzroki tega zla, pomeni to odprava njih samih. Ali se je

tedaj čuditi, če nasprotujejo odpravi privatnega lastništva? Čisto nič.

Ako te kapitalizem pod demokratično ali republikansko upravo izkorišča, pa se s tem ne strinjaš, tedaj je tvoja dolžnost, da te stvari izpremeniš. Kako?

Ameriški delavci imajo že svojo politično stranko, ki hoče predrugačiti sedanji gospodarski sistem. Ta stranka — kakorkoli se bo že razvijala v bodoče — je danes Socialistična stranka, katere del je Jugoslovanska socialistična zveza. Vse druge politične stranke, pa naj se imenujejo kakor hočejo, in niso za odpravo privatnega lastništva vseh temeljnih sredstev produkcije, niso za nič drugo kakor za kapitalistične reforme; kajti ako nočejo odpraviti privatnega lastništva gori navedenih sredstev, so logično za vse to, kar obstoji. To nas privede do zaključka, da se mora delavski razred organizirati v svoji lastni politični stranki in se zanimati za svojo lastno politiko.

Več o temu spregovorimo prihodnjič.

Trgovska pogodba med Italijo in Rusijo.

Italija je sklenila z Rusijo trgovsko pogodbo, ki vsebuje deset točk, s katerimi se zavezuje, da se bosta uzdržavale vsake sovražne propagande druga proti drugi, blokade in bojkota; obe državi priznati za pravoveljavne potne liste, ki jih izdajajo v to kompetentne italijanske in ruske oblasti; poštni in brzozjavni stiki se obnovi; obe države bosta zamenjali trgovske misije; ruska pride v Italijo in italijanska v Rusijo; sovjetsko vlada ne bo zahtevala povračilo fondov, ki jih dolguje Italija Rusiji še izza časa carskega režima; sovjetska vlada se zaveže, da ne bo rekvizirala trgovskih pošiljatev iz Italije. Enaka pogodba je sklenjena z Ukrajino.

Rusija ima skleneje dosedaj trgovske pogodbe s sledečimi državami: Italija, Avstrija, Anglija, Nemčija, Norveško, Perzijo, Turčijo in z vsemi baltiškimi državami. Pogajanja za sklenitev trgovske pogodbe vodi s Švedsko in Grško. Tudi se zadnje čase opazuje prvo resno tipanje med Washingtonom in Moskvo, v koliko je ena ali druga vlada pripravljena ugoditi zahtevam, ki jih stavi Washington ali Moskva. V Parizu pa se vrši konferenca angleških in francoskih finančnikov, na kateri so neposredno zastopani tudi nemški in ameriški industrialni interesi, ki ima namen developirati trgovsko in industrialno življenje v Sovjetski Rusiji in s tem opomoči vsemu mednarodnemu ekonomskemu stanju.

Vzelo bo še par let, predno bodo vspostavljene trdnješe ekonomske zveze z Rusijo, kajti nesoglasja ne postoje samo med sovjetsko vlado in vladami kapitalističnih držav, ampak med privatnimi interesi kapitalističnih držav, posebno med angleškimi in francoskimi; poleg teh je tu nemški kapitalizem, ki bi si rad utrdil tla v Rusiji, in pa ameriški, ki pazno zasleduje potek razvoja na evropskem ekonomskem polju. Rusija je že večkrat naglasila, pod kakimi pogoji je pripravljena dati koncesije inozemskim kapitalistom, in slednji bi se jih bili že davno polakomnili, da ni bilo med njimi še vedno upanje, da bo sovjetska vlada padla v najkrajšem času. Sedaj vidijo, da je Lenin še vedno v Moskvi in ne izgleda, da je razun caristov v Rusiji sploh kdo, ki bi ga hotel izganjati iz Kremļa. Zato se je kapitalistični svet kolikor toliko sprijaznil s situacijo, na drugi strani pa so ugladili pota tudi od moskovske strani.

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

Dopisi.

NEKOLIKO ZGODOVINE O DELOVANJU POKOJNEGA FRANKA MLADIČA.

CHICAGO, ILL. — *Frank Mladič.* Vest o smrti Frank Mladiča je prišla piscu teh vrst tako nepričakovano pred oči — zlasti ker ni vedel, da je pokojni že delj časa bolehal — da ob njegovi smrti ni mogel povedati, da je žnjim kot našemu bivšemu sodrugu in somišljeniku zvezanega nekaj več kakor pa kar je bilo navedeno v njegovemu smrtnemu naznanilu, ki je izšlo v zadnji številki "Proletarca".

Da je bil pokojni Frank Mladič svoja leta zelo aktiven v socialističnem gibanju med slovenskim delavstvom v Zed. državah, bo vedel pač vsak, kdor se ga spominja iz tedanjih dni; prav malo jih pa je, — morda le par — ki bi vedeli, da se je prav v njegovem stanovanju ustanovil prvi slovenski socialistični klub, iz katerega se lahko brez vsakega pretiravanja trdi, da izhaja v eni ali drugi obliki vse, kar je danes med ameriškimi Jugoslavani socialističnega. Ta zgodovinski moment se je izvršil dne 2. februarja 1901 — ali skoraj pred 21 leti.

Pisec teh vrst, ki je bil osebni prijatelj pokojnika in več mesecev tudi njegov "shop mate" v pekovski stroki, je bil sklicatelj tega sestanka. Pokojni Frank Mladič je stanoval tedaj na 17ti cesti, blizu sedanje Racine, takrat Centre Avenue.

Na vogalu 17-te ceste in sedanje Racine ave., je bila slovenska gostilna, kjer smo se pekovski pomočniki ob sobotah zbirali, da se oddahnemo po truda-polnem tedenskem delu. Pekarije tedanjih časov so bile namreč navadne podzemeljske beznice, brez ventilacij, temne, polne smradu, pomešanega z vsakovrstnimi duhovi, od cimeta-mese-limone, masti-olja, pa do duha, ki ga povzročajo izhlapevajoče mlake, ki stoje na podu in pa do katerih vode pritečejo ali skozi okno, ker ravno dežuje, ali pa iz od vode prenapoljenih odvodnih cevi in cestnih kanalov.

V teh beznicah je postal pokojni Frank Mladič v družbi že razrednozavednih tovarišev tudi sam socialist. Seveda je k temu pripomoglo tudi redno in pridno čitanje "Arbeiterice", ki jo je dobival vsak dan na dom. Tako je prišlo, da se je bil ustanovil prvi slovenski socialistični klub v njegovem stanovanju. Navzočih je bilo poleg njega in podpisanih še sedem drugih rojakov.

Iz tega kluba se je bila potem povela akcija za ustanovitev tiskovne družbe, z namenom, da se začne z izdajanjem socialističnega tednika. Kmalu nato je izšla prva številka "Zora", katere urednik je bil Aleksander Toman, tajnik in upravnik pa sta bila Frank Mladič in Fred. Peče. Ali boj za obstanek je bil koj v začetku hud, zlasti ker ni bilo od strani delavstva dovolj odziva za list. Trezenjšim sodrugom je bilo že v naprej razvidno, da gre tu boj za izgubljeno bitko. Prav radi tega so nastala med sodrugi nekatera nesoglasja. Posledica teh razmer je bila, da je "Zora" po treh izdajah prenehala izhajati. In kakor je po takih razočaranjih vedno navada, je prenehala funkcionirati tudi klub, ki se je pa zopet reorganiziral, čim se je priselil iz Pueble "G. S.", okrog katerega so se jeli zbirati in delati zanj vsi stari sodrugi.

Ko se je pozneje organizirala SNPJ, in so nastali med lastnikom "G. S." in klubom konflikti, katerih posledica je bila ustanovitev lastnega glasila "Proletarca", je bil pokojni Frank Mladič zopet v vseh zadevah na strani kluba, in je zastopal vse akcije vedno s socialističnega stališča, tudi če je imel pri tem utrpeti gmotno škodo. Pokojnik je imel namreč pozneje na sedanji Racine ave. dvorano in gostilno.

Boj za obstanek, ki goni vse brez izjeme naprej po poti življenja, je iztrgal Frank Mladiča fizično sicer iz socialistične aktivnosti, ali po duhu je ostal isti stari bojevnik za pravično delavsko stvar, kakor nekaj, ko je delal za gospodarje. To je pokazal ob raznih prilikah dejanski.

Kot človek je bil pokojnik blagega in zelo mirnega značaja — kot socialist pa se je zavedal, da delavski razred brez bojev in brez žrtev ne pride nikdar do tega, kar mu po pravici spada.

V zgodovini socialističnega gibanja med ameriškimi Slovenci si je zapisal pokojni Frank Mladič s svojimi deli za socialistično stvar — vzlic kasnejši diskonekciji — ime, ki ostane častno in za vedno neizbrisljivo.

Časten mu spomin! — *Drskar.*

NAMESTO ŠUMA VEČ DELA.

PULLMAN, ILL. — Čisto potihem deluje pullmanska naselbina za napredek. V javnosti ni glasna, v notranjem življenju naselbine pa ne spimo. Zadnja tukajšnja priredba je bila koncert pevskega zbora Slovana, za dne 18. februarja pa se pripravila naš socialistični klub št. 224, JSZ., da priredi svojo zabavo v znani Stanickovi dvorani na 205 E. 115th Str. Upamo, da nas bo tukajšnje občinstvo posetilo v obilnem številu, pa tudi čikaški sodrugi bodo dobro došli v našem krogu. Več o tej priredbi bomo še poročali.

V našo naselbino je prišel J. B. Mihelich iz East Helene, Mont., ki je bil vedno zelo aktiven v našem gibanju. Upam, da bo tudi pri nas razvil svojo delavnost v korist socialistične organizacije.

O delavskih razmerah se ne izplača niti govoriti. Slabe so, kakor povsod. Svet se tolaži, da bo kmalo bolje, in tako smo vedno delali in bomo, dokler se ne izpremeni ta sistem.

Tisti, ki še niso člani našega kluba, naj se mu pridružijo in postanejo aktivni delavci v socialistični armadi.

Poročevalec.

IZ KAZIMIRJEVE SOSEŠČINE.

CHICAGO, ILL. — Pred dvema leti me je dobil neki Proletarcev agitator na veselici v eni tukajšnjih dvoran ter me nagovarjal, naj se naročim na list. Bil sem dobro razpoložen, pa sem se naročil za pol leta, dasiravno mi ni bilo tisti čas prav nič za list. Par mesecev ga sploh čital nisem, razun, da sem ga semintja malo površno pogledal. Danes pa je moja potreba in prečitam ga od kraja do konca. Sedaj, ko sem že par mesecev brez dela, pa čitam stare številke še enkrat, in prišel sem do spoznanja, da človek razume jedro članka ali pa povesti mnogo bolje, ako prečita stvar dvakrat. Toliko o tem, kako sem postal čitatelj Proletarca. Ob priliki bom morda opisal, kako sva se pripravila z ženo, ki mi je parkrat skrila list, pa sem jo počasi z lepa pridobil na svojo stran, in sedaj ga tudi ona čita. Vendar pa se mi zdi, da ženske težje razumejo politične liste, kakor pa moški. Moji je toliko nejasnega, da ji moram stvari vedno pojasnjevati. Na Proletarca se je ujezila, ker je bila pod vplivom nekaterih sosednih ženic, ki so stoprocentno farovške, kajti sedaj imamo tu cel "bunč" gospodov, s čemur se ne more ponašati nobena slovenska naselbina v Ameriki.

Ker sem blizu cerkve, sem opazoval, kako so jo ljudje polnili o božiču. Menda je bilo kar šestnajst maš. Pri nas, kjer je na vsakem vogalu cerkev, imamo 16 maš v eni cerkvi. Zakaj ne gre nekaj "gospodov" kam v kake kempe, kjer se tudi dobe pobožni ljudje, pa ni nikjer v bližini nobenega duhovnika, ki bi jim obdrževal božje službe. Velika opora našemu klostru so prekmurski pa tudi beneški Slovenci; slednjih ne prihaja mnogo, ampak so radodarni. Najbolj požrtvovalni za cerkev pa so prekmurski (ogrski) Slovenci.

Kar je drugih slovenskih "narodov", kot Dolenjci, Gorenjci, Notranjčanje, Ribničani itd., jih je Rev. Zakrajske precej "sfiksali". En čas jih je vabil v cerkev, toliko časa, da so pozabili prejšnjega župnika in se privadili novemu. V cerkvi ni bilo pod prejšnjim župnikom nič kratkočasno; vse je bilo nekako staromodno, kot na kaki podružnici v starem kraju.

"Ta novi" gospod pa so dalj prenoviti in preslikati notranjost cerkve, in celo zvonik so rdeče pobarvali. Organizirali so razne pevske zборе, in sedaj imajo še zbor otrok, ki igra na citre pri slovesnih mašah. Vse je bolj slovesno, celo orglje laje buče, ali pa je Račič boljši organist kot so bili prejšnji. In ljudje prihajajo, ker se jim zdi v naši cerkvi kakor v showu, le da je še vse bolj domače in prijetno. Za to cerkev sem tudi jaz dal nekaj čez sto dolarjev, zato mislim, da mi g. Zakrajšek ne bo zameril, če pravim, da je cerkev naša, dasiravno vem, da nimajo pri nji tukajšnji rojaki druge pravice, kakor da jo vzdržujejo.

Rev. Zakrajšek so torej stopili na prste katoliškim rojakom, ki so zaostali s prispevki. Kdorkoli hoče krstiti svojega otroka, ali se cerkveno poročiti, ali karkalo že, pogledajo gospod v knjigo, od kar so oni postali tukajnji župnik, če je prizadeti plačeval svoje cerkvene prispevke, ki so za najrevnejše en dolar na mesec. To mesečno mora plačevati vsak faran, oženjen ali samski, moški ali ženska, in sicer ne samo družinski očetje, temveč vsak član družine posebej. Oproščeni so le tisti, ki so dali \$50 ali več za šolo, ki jo bomo enkrat imeli, kedaj, to se pa še ne ve. Kdor ne verjame meni, naj pogleda na potrdila, ki jih izdajajo v župnišču za sprejete svote. Če nočete nič dati, pa tudi potrdila ne boste dobili.

Najbolj je razdražil Rev. Zakrajšek nekatere farane, ker jih je pričel kar v cerkvi napadati, zato, ker pošiljajo otroke v javno šolo namesto v nemško katoliško, ki se nahaja tu v bližini. Napravil je precej vriča, ampak cerkev ima vseeno polno, tako je navadil ljudi, da ga hodijo gledati in poslušati. Pri tem jim mine dopoldne, popoldne gredo drug k drugemu v vas, malo pijejo, zvečer imajo pa igre v "kevdru" pod cerkvijo, ki se vprizarjajo, da se dobi denar; pri nas je vse za denar, odpustki, rožni venci, maše, vse, vse.

Nekateri ljudje, ki so največ pripomogli, da so spravili odtod bivšega župnika, hodijo sedaj k škofovemu tajniku, pa tožarijo še Zakrajška. Tudi znani Banič, ki se je v začetku pretepal za Zakrajška pred cerkvijo, hodi baje tožariti Zakrajška, češ, "da preveč ostro nastopa." Kdor ne misli kmalo umreti, bo dočkal v tej naselbini še precej "špasov."

Zelo veliko se je tu govorilo o neki aferi, ki pa ni nobena afera, ampak čisto navaden družinski dogodek. Dasiravno ne hodim v cerkev, niti se v glavnem ne zanimam za cerkvene zadeve, razun v toliko, kolikor mi drugi pripovedujejo o njih, se mi ni prav nič dopadlo blatenje ženske in matere. Naročen sem tudi na "G. N.", v katerega maže neki Zgaga, in to človeče je nekaj čvekalo o stvari, ki jo imam v mislih, kar daje neumnim ljudem še več povoda za trapaste govornice. Odobravam boj proti klerikalizmu in mračnjstvu, toda obsojam vsako blatenje oseb, in prav nečastno je blatiti mater otrok, ki jih je s pomočjo moža preživljala z delom svojih rok. Naj ima že kakršnekoli napake, blato ni treba metati na njo.

Proletarec med ljudmi "okoli cerkve" nima mnogo prijateljev, vendar pa ga sedaj precej poznajo. Ze marsikdo, ki prihaja k meni v vas, pa vidi list na mizi, mi je priznal, "da ga tudi on dobiva." Pridobivati tukaj naročnike je težko. Moral bi biti kdo iz "west side", ki ni vedno pred nosom tukajšnjih ljudi, da bi prišel semintja agitirati za list, in jaz mislim, da bi jih vedno dobil nekaj. Jaz list priporočam kolikor morem, toda hoditi na agitacijo po hišah mi je nemogoče.

Tu se bodo vpraševali, kdo je pisal ta dopis. Kakor boste videli spodaj, se nisem podpisal. Ne boste uganili, kajti dosedaj nisem pisal v noben tukajšen list, ko pa sem bil v starem kraju, sem pisaril v Domoljuba in včasih v Slovenca. Takrat so mi pri Slovence priporočali, naj kupim učnih knjig, da se naučim bolj slovnico pisati, in jaz sem se res učil. Upam, da uredniku ni treba prepisovati mojih stvari, ker se trudim, da pišem razločno in kolikor morem tudi slovnico. Ker nočem svoje soproge izpostavljati "špikanju" od strani dobrih katoliških mamic, se podpišem le kot eden od cerkve.

NAZNANILA.

JENNY LIND, ARK.—Naznanjam vsem sodrugom kluba št. 83 J. S. Z., naj se vdeležijo polnoštevilo klubove seje, ki se vrši dne 15. januarja 1922 ob 10. do-

poldne. To bo namreč letna seja, na kateri se bo volil odbor za prihodnjih šest mesecev. Želeti je, da pripelje vsak sodrug enega kandidata seboj. Gradimo organizacijo, kajti le potom organizacije je mogoče zrušiti sedanji kapitalistični sistem in izvesti socialistično družbo.

Socialistični pozdrav!

Frank Gorenc, tajnik kluba št. 83 J. S. Z.

WEST NEWTON, PA.—Dne 4. decembra je bil pri našem klubu št. 32 izvoljen nov tajnik v osebi sodr. Jos. Juvana. Tajnikovanje pri socialističnem klubu ni tako lahka reč, to sem izkusil v devetih letih svojega poslovanja. Če hoče, da je članstvo budno in aktivno, mora gledati, da pozivlja člane k seji in skrbeti za razne druge zadeve, ki se tičejo kluba. Poleg tega mora znati potrpeti in prenašati kritike. Sodrugi Juvan ima v te reči dober vpogled, zato bo vršil tajniški posel z združenimi močmi in kooperacijo vseh članov gotovo najbolje. — K novemu letu želim, da bi naša J. S. Z. napredovala v letu 1922 najmanjše za 1000 novih članov. — S socialističnim pozdravom,

Jos. Zorko, bivši tajnik kl. 32 J. S. Z.

BONAIR, PA. — V ravnanje tukajšnjim sodrugom naznanjam, da se vrše seje socialističnega kluba št. 220, JSZ., vsako tretjo nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v Slovenskem domu, Bon-Air, Pa. — Prihajajte redno k sejam in sodelujte pri vseh akcijah kluba in J. S. Z. Vsakdo naj prinese svojo plačilno knjižico s seboj, da se mu more prilepiti nanjo člansko znamko. — Ob tej priliki vabim vse tukajšnje delavce, naj pristopijo k socialističnemu klubu. Organizacija delavstva je edini način, ki nas bo privedla v boljšo družbo. Kapitalizem je organiziran in delavstvo se mora še popolneje organizirati. Da to dosežemo, agitirajmo! Učvrščujmo našo organizacijo s tem, da ji pridobimo novih članov. — Pete Bukovec, organizator.

INDIANAPOLIS, IND. — Naznanjam člansvtu socialistične kluba št. 25, JSZ., da se vrše naše seje vsako tretjo nedeljo v mesecu ob 9. dopoldne v klubovih prostorih v Slov. Nar. Domu. — Zavedni delavci, pridružite se našemu gibanju in naši organizaciji in delajte z njo za boljšo bodočnost proletarijata. Ako se mi trpini ne bomo zavedali naših dolžnosti, kdo se jih bo? Kapitalisti znajo čuvati svoje interese in se znajo bojevati proti delavstvu, zato pa tudi žanjejo, mi pa orjemo in sejemo zanje. — Na krožniku nam ne bo nihče prinesel svobode. Truditi se moramo zanj, organizirati se in biti aktivni v boju proti izkoriščevalcem. Naše geslo naj bo: "Z združenimi močmi delavstva proti združenim kapitalistom vedno naprej do zmage!"

Joseph Krainz.

TELEBANOV DOPIS.

MOONSHINE CITY, KOKOKOLA. — Zadnjič sem prišel v dotiko z nekim Slavoncem, ki mi je pripovedoval, da bo kmalo vse drugače na svetu. Učiti se ne bo treba več, delali bodo drugi, mi bomo pa vladali in vsem se bo dobro godilo. Taka sprememba bi že prišla, da ni socialistov, ki imajo čudno navado, da hočejo vzgajati ljudi, posebno tiste, ki delajo, kar je največja neumnost. Delavcem je treba dati v roke kose, krampe in cepce, jih spraviti v vrsto, pa pričeti revolucijo. To je čisto lahka stvar, medtem, ko se z učenjem ne bo nikoli nič doseglo. Se "fičefaj" je boljši ko knjiga. Treba je le naznaniti dan in uro, kedaj se prične preobrat, pa bodo ljudje pripravljani. Temu se pravi "masna akcija", mi je dejal Slavonec, ki je že davno zavrgel knjige, pa brusi staro koso za tak upor. To se bomo dajali!

Pravil je, da so se v starih časih vojskovali, ne da bi se kaj učili. Tudi meni se zdi, da se s čitanjem in sejami le zapravlja čas, pa tudi denar, ki se ga lahko porabi za kaj boljšega, naprimer za pijačo.

Slavonec mi je dejal, da je tudi on skušal neko učiti ljudi, pa so se mu smejali in nihče ga ni hotel poslušati. In prišel je do zaključka, da če hočemo imeti boljše čase, se je treba poslužiti boljše taktike. S

knjigami na gnoj, pa krepelce v roke! Tako so se kmetje v nekaterih deželah v Evropi osvobodili tlake. Nič se niso učili, razun krčanskega nauka, pa so vendarle nabili grajščake. To so ti bili časi za upore, sedaj pa se ljudje samo uče pa še nič ne znajo.

Ko sem vse to premišljeval, sem sklenil da ne bom več čital, ampak se samo pripravljaj na ugoden trenotek, ko zapeje tromba, potem pa na plan! Zatem bomo proglasili diktaturo in vse bo dobro. Glavni stan bo v Milwaukee, kjer imajo urednika, ki je tudi spoznal, da mu vse učenje skozi dolga leta ni nič pomagalo, zato so mu imenovali varuhe v Chicagu in v Milwaukee, ki nimajo nobenega pojma o vzgoji ali o urejevanju lista, in tako je pravilno. Čemu bi se ljudje učili? Uredniku, ki je priznal, da se ni ničesar naučil v svojem življenju, častitam, kajti to potrjuje, da je vzgoja čisto bedasta reč. Čisto lahko zmešaš skupaj poročila strogo konservativnih katoliških društev, ena ali dve strani novice iz Prosvete in par iz Napreja, nekaj iz liberalnih in klerikalnih listov, kak plačan protisocialistični članek, nekaj strani oglasov, pa vse skupaj daš v pregled čikaškemu odboru, pa pravijo, "za kokokolske delavce je vse dobro; kar serviraj jim, kar si skuhal, še soliti ti ni treba. Ne pozabi pa povdariti, da je ta hrana za delavce, saj ti bodo verjeli. Vaši rojaki so tako naivni ljudje. Da bodo še bolj verjeli, se zlaži, da si dobil pismo od starokrajskega komunističnega lista, objavi vsebino, ki je bila poslana nekemu drugemu listu, pa prizeži, da je bila poslana za tvoj "delavski smetišnik."

In čim bolj opazujem to godljo po Kokokoli, timbolj se mi utrjuje prepričanje, da ima najtežje čase tisti, ki veruje v taktiko vzgojevanja. Rajše bi priobčevali recepte, kako se kuha žganje iz krompirjevih olupkov ali pa iz detelje. Nadalje o pečlarjih, ki je za milwaški protivzgojevalni organ važno vprašanje. Tam znajo! Tam se človek zna prilagoditi nemu ali drugemu gospodarju, potem pa, ko pride do preobrata, kar se zgodi o kresu, bomo pa tako vsi svobodni, svobodni ljudje pa ne potrebujejo prav nič znanja.

Če mi bo zopet kdo očital, kako neumni so moji dopisi, naj pogleda v glave nekaterih urednikov, ki se jim je 27 let s krampom zabijala pamet v glavo, pa nimajo kljub vsemu učenju niti toliko možgan in pameti kolikor kakšna kokoš.

Kozma Teleban.

Izveček zapisnika seje eksekutive J. S. Z.

dne 23. decembra 1921.

Navzoči so Aleš, Godina, Udovih, Tauchar, Zajc, Maslach, Luchich in Petrich. — Predseduje Udovih. Zapisnik zadnje seje se prečita in sprejme.

Tajnik poroča, da so razmere kar se članstva tiče nespremenjene in da kaže naša Zveza v primeri z drugorodnimi federacijami še največ žilavosti in stabilnosti. Dalje poroča o gibanju Pomožne izobraževalne akcije. Iz njegovega poročila je posneti, da se je do dne 22. decembra odzvalo tej akciji nad 40 društev SNPJ, SDPZ, in SSPZ, in da prihajajo vsak dan poročila o novih odzivih. Nekatera društva SDPZ morajo akcijo radi spajanja društev s SNPJ, za nedoločen čas odložiti; brezdvomno pa je, da se bodo odzvala ta društva v večjem številu čim se te transakcije izvrše. Da je treba vstrajati pri agitaciji in razvijati idejo do večjega in večjega uspeha, se razume samo ob sebi. To poročilo se vzame na znanje.

Sodr. Godina poroča, da je dobila "Prosveta" iz Belgrada poročilo glede ujedinjenja slovenskih, hrvatskih in srbskih socialističnih organizacij v Jugoslaviji. Luchich pojasnjuje o konstelaciji socialističnih strank na Hrvaškem in v Srbiji in da je smatrati ujedinjenje teh organizacij v eno organizacijo telo za velik korak napredka socialističnega gibanja v Jugoslaviji.

Ker nimá Zveza glede teh akcij nobenega uradnega obvestila, se vzame to časnikarsko vest brez nadaljnega komentarja na znanje.

Pod razno se odpre razprava o splošni politični situaciji ameriškega delavstva in o situaciji Socialistič-

ne stranke posebej. Suma te razprave je, da karkoli se odigrava v tem važnem času, je treba jemati vpoštev ameriške razmere in tiste faktorje, ki so za to gibanje odgovorni na prvem mestu. Poleg tega je treba vplivati vsepovsod, da se izkoristijo prilike, ki imajo upliv na socialistično gibanje — ogibati pa se vsega, kar bi moglo temu gibanju škoditi.

Tajnik omenja, kako so nekateri takozvani "radikalni" elementi proti temu, da se osvobodi sodrug Debs iz ječe. To izhaja iz tega, ker se boje, da če pride Debs ven, bi pomagal reorganizirati socialistično gibanje in Socialistično stranko — to pa "ultra-radikalni" elementi ne marajo. Tako se sucejo danes razmere.

Konečno podpišejo navzoči člani eksekutive "Deklaracijo", da se razpošlje društvam, ki so se prijavila "Pomožni izobraževalni akciji J. S. Z."

Deklaracija se glasi:

"Podpisani člani eksekutive Jugoslovanske socialistične zveze v Ameriki s tem izjavljajo, da so člani Društva — — — v — — — postali člani "Pomožne izobraževalne akcije Jugoslovanske socialistične zveze v Ameriki" in prispevajo po \$ — — na mesec v blagajno J. S. Z. v namene, ki se označujejo pod imenom te akcije.

Na podlagi tega imajo člani označenega društva pravico dajati eksekutivi J. S. Z. in upravnemu odboru "Proletarca" nasvete, ki se tičejo političnega izobraževalnega dela, kakor tudi do prejetanja zapisnikov seje eksekutive J. S. Z. in upravnega odbora "Proletarca". Dalje dobe po možnosti tudi govornike.

Podpisano v Chicago, Ill., dne itd.

Za eksekutivno Jugoslovanske socialistične zveze (slede podpisi). (Pečat). Zaključek seje.

Tajništvo J. S. Z.

Izveček zapisnika seje upravnega odbora "Proletarca".

dne 28. decembra 1921.

Navzoči Aleš, Godina in Udovič; od upravnštva Pogorelec; od uredništva Zajec, od tajništva JSZ. Petrich. Sodruga F. Tauchar je bil zadržan. Gottlicher se seje vsled bolezni ni mogel udeležiti. — Predseduje Udovič. — Upravnik Pogorelec poda svoje poročilo o finančnem stanju lista, o poslanih knjigah, o rezultatu ankete za spremenitev forme lista, koledarju, o agitaciji za list in o splošnem stanju lista. Omenja, da bo natančno finančno poročilo predloženo na jenuarski seji. — Glede forme izvaja, da so bili dosedanji glasovi nekako na polovico za spremenitev in skoro toliko, da naj ostane sedanja forma. Klubi in drugi pa so se odzvali s svojimi mnenji še v zadnji anketi. Priporoča, naj se forma spremeni, ker bi s tem ugodili tistim, ki mislijo, da bo lažje pridobivati nove naročnike, tisti, ki so na list že naročeni in ga čitajo, pa bi ostali naročniki tudi v nadalje in bi se gotovo ne jezili zato, ker bi spremenili obliko. — Godina vpraša, koliko bi stal list, za slučaj, da se mu da staro obliko. Pogorelec in Petrich preračunata, da bi nas stal list v stari obliki do \$1.000.00 na leto več kakor sedaj. Zajec izvaja, da bi bila stara forma prikladnejša, v kolikor se tiče agitacije; velik format, veliki naslovi, velike črke, vse to bolj pada v oči, kakor pa sedanji način oblike in urejevanja lista. V sedanji formi na 24. straneh je v Proletarcu toliko gradiva, kakor bi ga bilo, če mu damo nazaj staro formo. Ker rabimo manjše črke, manjše naslove, je ravno v tej obliki toliko gradiva, kakor ga ne prinaša nobena radikalna revija za to naročnino. Vsakdo, ki razume, kaj je tisk in zna ločiti list od lista, bo priznal da je Proletarec najcenejši slovenski list. Priporoča, naj se spremenitev forme vsled navedenih vzrokov za nedoločen čas odloži. Pravi, da popolnoma dobro razume težave, ki jih imajo agitatorji; toda ravno tako ve, da bodo tisti, ki se sedaj izgovarjajo, da se ne naroče na list radi sedanje forme, naši potem kak drug izgovor, na primer, da imajo takih listov že dovolj in da jih mislijo še nekaj pustiti, ker itak nimajo časa čitati. Pogorelec je še vedno mnenja, da bi bilo dobro poskusiti spremeniti obliko, kajti s tem bi dali agitatorjem, ki

nam priporočajo to spremembo, priliko, da dokažejo svoje trditve, da se list ne razširi raditega, ker ima formo revije mesto časopisa. — Godina stavi predlog, naj izbaja Proletarec za nedoločen čas še v sedanjih obliki. Sprejeto. — Petrič pravi, da bi bilo dobro, ako govorimo, kako zmanjšati stroške pri izdajanju lista v sedanji obliki. Misli, da bi platnic kakor jih ima sedaj ne bilo treba, nadalje naj se odpravi droban tisk, kakor ga sedaj vpotrebja list, pa se ga nadomesti z večjim, kar nam bo zopet prihranilo več dolarjev tedensko. Priznava uredniku, da ima dober vkus za urejevanje lista, ampak če se more kaj prihraniti, naj se prihrani. Zajec pojasnjuje, da je kmalo potem ko je prišel v upravništvo lista, priporočil upravniemu odboru, naj mu dovoli, da se dajo Proletarcu v sedanji obliki platnice, on pa je obljubil, da bo dobil toliko ogasov, da bodo pokrivali povečane stroške. Je zato, da je list čim bolj urejevan, ne pa kakor naprimer "The Socialist World", ki, kar se tehnične strani tiče, zaozstaja daleč za Proletarcem. On je uverjen, da se bo število Proletarčevih naročnikov kljub krizi večalo in ne pripoča, da bi se odpravile listu platnice, niti, da se mu da debelejši tisk. Po njegovem mnenju je cenejše spraviti čimveč gradiva na gotovo število strani, kakor pa rabiti večje črke in je potem treba mnogokrat za več strani povečati list. — Petrič ne ugovarja, toda treba je gledati stvar tudi z ekonomske strani; čitatelji bodo razumeli, da moramo izdajati list le na podlagi dohodkov, ki jih imamo. Kadar bodo hoteli večji list, se bo moralo najprvo pomnožiti število naročnikov.

Pogorelec izjavlja, da bo dajal od svoje plače \$5 tedensko listu v podporo, dokler ne bomo v boljših gmotnih razmerah. — Upravnik poroča, da so naročila kljub velikanski brezposelnosti za Ameriški družinski koledar zadovoljiva. Poda izkaz stroškov za tisk, vezbo in klišeje. —

Poroča, da je prejel od uprave revije "Kres" iz Ljubljane pismo, da so odposlali več sto iztisov Cankarjeve izdaje Kresa, za katerega so nam določili ceno po 25c iztis. Nadalje omenja v pismu, da je pričela v Ljubljani izhajati elitna revija "Trije labodje", katere nam bodo tudi poslali nekaj iztisov v razprodajo, ravno tako knjigo "Staroindijske pravilnice", katere je izdala za Božič Svoboda. Nadalje poroča, da nam je tajništvo stranke v starem kraju oskrbelo večjo pošiljatev knjig in poslalo račun, ki ga seja odobri, z nalogo, naj se svota odpošlje takoj po novem letu. Glede poslanih knjig pravi, da so ene dobre in se bodo s časoma lahko prodale, toda poslali so nam tudi par sto iztisov knjig za učenje srbskega jezika, ki pa se bodo težko razprodale, kajti naši ljudje tukaj ne čutijo potrebo, da bi se učili cirilice in srbsčine. Drugače je v starem kraju, kjer imajo številni ljudje državne službe, kjer je znanje obeh jezikov potrebno. — Upravništvu se naloži, naj nabavi pri nadaljnjih naročilih poljudno zbirko dobrih slovenskih podučnih, povestnih in znanstvenih knjig. Ker je dnevni red izčrpan, zaključni predsednik sejo. — Frank Alesh, tajnik-zapisnikar. — Izvleček zapisnika uredil C. P.

Glasovi o pomožni izobraževalni akciji J. S. Z.

Akcija za organiziranje sredstev pomožnemu izobraževalnemu delu J. S. Z. je tako dirnila vse nazadnjaške in klerikalne elemente v naši javnosti, da pihajo jeze kakor gad, kadar ga spravi jež v kot in mu nastavi svoje bodice, na katere seka, dokler ne izkruvavi in izgine v jezev želodec za kosilo. Ljudje pri J. S. Z. in pri "Proletarcu" sicer ne zavzemajo jezeve prisodobe kar se tiče kosila — za to jim manjka jezevega želodca, pač pa imajo dovolj take municije kot jo ima jež na svoji koži — bodice v obliki besed — ki lahko opravijo dvobojno delo v taki meri, kakor ga opravi naprimer jež, kadar se sreča z gadom.

Naša akcija, pravimo, je dirnila nazadnjaške in klerikalne elemente. To pravimo namenoma, da nam je mogoče razbrati, če je med enim in drugim v čem kakšna razlika. Poglejmo.

Kar je med ameriški Slovenci klerikalnega, se že samo ob sebi razlaga, da nemore biti nič drugega kakor nazadnjaško. Toda ljudi imamo, ki se ne prištejajo klerikalcem, ne hodijo v cerkev, kriče vedno, da so najnaprednejši med najnaprednejšimi — a so vzlic temu nazadnjaki in ignorantje. Med tem ko so klerikalci, ki nikdar ne trdijo, da so napredni — in če bi to trdili, bi jim tudi nihče ne verjel — odkriti nasprotniki naše stvari, so ljudje, ki se odevajo s plaščem liberalizma in "naprednjakarstva" potuhnjeni "sniperji", vedno in vedno pripravljene, da se zaletе v naše stvari iz zasede. Bolj kakor klerikalci so nevarni resničnemu napredku te vrste elementi. Ti takozvani "liberalni" elementi — ostalina gotove dobe, ki spada danes v muzej — delajo proti socialističnemu gibanju največkrat iz sovraštva do gotovih oseb, neizmerne sebičnosti, škodoželjnosti in drugih atribucij, ki so lastni tem slojem. Da igra v mnogih slučajih vlogo tudi ignoranca, se razume samo ob sebi. To se je pokazalo brezdvomno v mnogih slučajih na društvenih sejah, ko je bilo treba odločati, če se naj ta akcija sprejme ali ne. V takih slučajih se je pokazalo, kje je resničen napredek in kje ni — in konečno, kje sta si takozvani "liberalci" in klerikalci enaka.

Chikaška Edinost naprimer, ki jo izdaja pater Zakrajšek, se popolnoma strinja v tej zadevi s takimi "naprednjakarji". Pater Zakrajšek piše: "Delavstvo, imaš predsodke proti veri? Dobro! Mi smo pripravljene spraviti vero v jež, če nam slediš pri boju proti J. S. Z. in proti "Proletarcu!" Seveda ne pravi Zakrajšek to doslovno, ampak zmisel stavka je taka. On pravi doslovno: "Pusti sedaj pri tem vprašanju vero na stran, pa poglej fakta . . . Socializem je na razsuhu . . . Nismo mislili, da pride kaj takega, a vendar je prišlo . . . (1) Zato je dolžnost vsakega katoliškega delavca danes, povsodi, pri vsaki priliki in vsikdar, da zavrne klic rdečkarjev o sovražnosti z ljubeznijo: Ljubi, ljubi in zopet ljubi — (palico, ki te tepe)." In odmev teh čenč se sliši iz ust mnogih in mnogih takozvanih "naprednjakarjev", ki nasprotujejo akciji J. S. Z., da se postavi pravična stvar delavskih interesov na organizirano finančno stališče. Da, pot do spoznanja teh interesov je dolga in težka.

Na tej poti nas hrabri edino dejstvo, da niso vsi delavci taki, in da je začetek resničnega napredka med njimi zaznamovan. Nekatera pisma, ki jih dobiva tajništvo J. S. Z. v zvezi s to akcijo, odvagajo vse patrove mazarije in "snipanje" raznih nazovi "naprednjakarjev."

Oglejmo si nekaj najvažnejših.

Sodrug J. Medved iz Alta, Canada, piše med drugim: "Naznanjam vam, da sem storil pri tukajšnjem društvu Kosciusko, SDPZ., glede "Pomožne izobraževalne akcije" vse, kar je bilo mogoče. V tem kraju ni namreč poleg mene nobenega Slovenca; vsi društveni člani so Poljaki, katerim sem na seji razložil namen te akcije. Po daljši razpravi, ki so se je vdeležili razni člani, je bilo sklenjeno, da daje društvo v svrhu razredne izobrazbe po \$1 na mesec iz društvene blagajne. Omenjeni dolar bom pošiljal vsak mesec na jednotin urad, ki vam ga izroči. Tukajšni ljudje poznajo boje, ki jih bojuje delavski razred, zato je sprejetev te akcije od strani društva Kosciusko razumljiva. Vesele praznike in srečno Novo Leto vam želi J. Medved."

Pomislite, slovenski delavec je bil vstanju prepričati poljske brate delavce o potrebi take akcije med slovenskim delavstvom, da bo napredek in obstoj socialističnega gibanja med nami sigurnejši med tem ko je med našimi delavci še mnogo takih, ki tega norejo razumeti, če jim to tolmači rojak — slovenski delavec.

Dalje so se odzvali tej akciji še društva "Delavec" št. 17, SSPZ., v Aurori, Minn., za \$1 mesečno; društ. "Šmarnica", št. 23 SNPJ. v Jenny Lind, Ark., \$1 meseč-

no; društvo "Slov. Rožmarin", št. 388 SNPJ. v Purs-glove, Pa., za \$1 mesečno; podporno društvo št. 170 SSPZ. v Coalton, Ill., za \$1 mesečno; društvo "Slovenski Kras", št. 394 SNPJ. v Oakmont, Pa., za \$1 mesečno; društvo št. 151 SSPZ. v Niles, Ohio, za \$1 mesečno; društvo "Dobri Bratje" št. 88 SNPJ. v Moon Run, Pa., za \$1 mesečno; društ. "Zaveznik" št. 3 SDPZ. v Franklin, Pa., za \$2 mesečno; društvo "Prosveta" št. 245 v Lawrence, Pa., 3c od člana na masec.

Sodrug in brat F. Gregorčič, tajnik gori imenovana društva v Lawrence, Pa., piše med drugim: "Nelahko nam je v teh težkih časih dati kaj izdatne podpore "Proletarcu", ker sami nič nimamo. Dela se zelo slabo, poleg tega se pa še nič ne ve, kako bo kaj v bližnji bodočnosti. Vzlic temu se ni bilo mogoče izogniti tej velevažni akciji, da bi je ne podprli. Zavedamo se namreč, da ne bo te reči podprli nihče drugi, če je ne bo delavstvo! Mi kličemo na tem mestu: z dopisi ki samo zabavljajo čez naše gibanje, ven iz naših listov! Kdor neče biti aktiven, naj bo vsaj toliko pošten, da nebo zabavljaj. Kdor neče biti drugače aktiven kakor le z zabavljivimi dopisi čez naše aktivnosti, naj še to delo opusti!"

V tajniškem uradu J. S. Z. se nahaja več pisem, iz katerih je razvidno, da pristopijo mnoga društva SNPJ. SDPZ. in SSPZ. tej akciji v januarju 1922.

Društva, ki še niso odobrila te akcije, lahko store to na prihodnji seji. Pomožna izobraževalna akcija J. S. Z. mora rasti, dokler se ne razvije v krepko organizacijo! Seme je vzkliko in pogvalo, naša dolžnost vseh pa je, da mu omogočimo rast in razvoj do največje mere.

Naša deviza bodi: "MI HOČEMO!"

Tajništvo J. S. Z.

Listu v podporo.

PYROLITE, COLO.: John Lipuzich\$	50
GIRARD, O.: Soc. klub št. 222, J. S. Z.	5.00
JOHNSTOWN, PA.: Matt Pristave	1.00
CLEVELAND, O.: V. Juran	1.00
GARY, IND.: Fr. S.50
HARRISBURG, ILL.: Louis Grebenek	1.00
INDIANAPOLIS, IND.: Slov. soc. klub št. J. S. Z.	2.00
CLEVELAND, O.: Tom Eržen, 25c; Jos. Modic, 25c; Mat Vrhovec \$2.00, Louis Majer, 50c; Jerry Alesh, 50c; skupaj	3.50
POCAHONTAS, ILL.: Martin Lesnick95
FOREST CITY, PA.: John Murnich, \$1.00; Joseph Cebular, \$1.00; Jos. Pauček, 25c; Harry Stanich, 25c; Frank Rataic, 25c; Louis Krašovec, 25c; Viktor Laurija, 25c; Soc. klub št. 10. J. S. Z. \$5.00, skupaj	8.25
COLLINWOOD, O.: John Prudich, \$1.00, Joseph Maicen, 25c; Soc. klub št. 49, J. S. Z.; \$5.00, Anton Gubanc, 25c; Skupaj	7.50
DETROIT, MICH.: Joseph Ivec	1.00
EDMONDS, OKLA.: Frank Knafelz	2.50
LLOYDELL, PA.: Soc. klub. št. 181	10.00
CORWIN SPRINGS, MONT.: Louis Tostovršnik, 50c; Frank Kapland, 50c; Frank Lustrick, 50c; Frank Kos, \$1.00; Frank Varsnick, 50c; John Lubi, 25c; Frank Schmidt, 25c; Anton Konecija, 25c; skupaj	3.75
PHILLIPPI, W. VA.: L. B.	2.50
CHICAGO, ILL.: Philip Kmetec	2.25
BON AIR, PA.: Dr. Bonairski Slovenci št. 79, SDPZ.	5.00
MARYVILLE, ILL.: John Gornik50
MIDVALE, O.: Anton Novak	1.00
BELLAIRE, O.: John Razvoza	1.00
CLEVELAND, O.: E. Branisel, 50c; Lawr. Gorjup, \$10.00, skupaj	10.50
UNIONTOWN, PA.: Anton Steržaj	1.00
ELY, MINN.: Anton Gradišar, 50c; Chas. Mrhar, 75c; Fred A. Vider, \$1.00; Frank Čerček, \$1.00; John Teran, 50c; Joseph Pishler, 60c; skupaj	4.35

MAYNARD, O.: John Rant \$1.50; Andy Zlatoper, 50c; skupaj	2.00
COVERDALE, PA.: Društvo "Prvi majnik" št. 427, SNPJ	5.00
READING, PA.: John Kosmerl50
GROSS, KANS.: Društvo "Zvonček" št. 206	5.00
S. N. P. J.	5.00
Skupaj	\$ 89.00
Prejšnji izkaz	362.60
Skupaj do 31. decembra 1921	\$451.60

Agitatorji na delu.

Število naročnin, ki so jih poslali agitatorji za razširjenje Proletarca:

John Strell, Rockvale, Colo.	1
M. J. Gabrenja, Johnstown, Pa.	1
Fr. Besjak, Springfield, Pa.	1
Chas. Boitz, Penna.	5
Jos. Krainz, Indianapolis, Ind.	6
Jerry Alesh, Cleveland, O.	2
Andy Černe, Bannock, O.	2
John Prudich, Collinwood, O.	2
John Krebel, Cleveland, O.	1
Louis Krašovec, Forest City, Pa.	1
Frank Bozich, Hillsboro, Ill.	2
Lawrence Gorjup, Cleveland, O.	9
Fred A. Vider, Ely, Minn.	1
Andy Zlatoper, Maynard, O.	5
Frank Klun, Chisholm, Minn.	2
Andrew Cober, Cuddy, Pa.	1
John Terčelj, Lawrence, Pa.	2

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega socialističnega kluba se vrše vsak drugi in četrti petek v mesecu v dvorani ILIRIJA, 310 First Ave. — Ker se na klubovih sejah obravnavajo važne stvari, je dolžnost članstva, da se udeležujete sej. Pripeljite s seboj tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji.

John Kresse, 396—4th Ave.

VAŽNO ZA ROJAKE V HERMINIE.

Socialistični klub št. 69, JSZ, zboruje VSAKO TRETJO NEDELJO V MESECU ob 2 popoldne v dvorani društva Frostomisleci, št. 87, SNPJ.

Rojaki, pristopite k naši organizaciji, da s tem ojačate naše vrste.

Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

Enako Fordovim avtomobilom.

Ali vam je znano, zakaj so Trinerjeva zdravila enaka Fordovim avtomobilom? Zato, ker dajejo dovolj uspeha za manjši denar. Mi imamo stotine pisem vseh vrst visoke in nizke družbe, ki nam potrjujejo s fakti, da so bolniki potrošili velike svote denarja in vse zaman in trdijo, da edino Trinerjeva zdravila so njima dala povoljni uspeh in potrebno odpomoč. Tu eno zadnjih takih pismen: Brooks, Ore., Dec. 1. Jaz sem bil bolan nad 8 mesecev in prisiljen sem bil ostati v postelji. Potrošil sem veliko denarja za razna zdravila, dokler mi ni moja soproga kupila Trinerjevega grenkega vina. Težko mi je najti pravi izraz v zahvalo tega zdravila in rečem vam, da mi ni mogoče ostati brez njega. To zdravilo dalo mi je moje zdravje nazaj me vzdržuje zdravega in zmožnega za delo. (Delam v kovačiji). Celo mojim malim otrokom veliko koristi to zdravilo, ker ojačuje njih celi životni sistem. Vaš Frank A. Novak." Vsled tega pričnite novo leto 1922 z resolucijo, da si bode vedno pazili na to, da bo pri vaši hiši vedno pri rokah Trinerjevo grenko vino! Vi si lahko nabavite tega zdravila v vsaki lekarni ali pri trgovcu z zdravili. Srečno Novo leto! — Adv.

UDRUŽENI PROLETER

PROŠLOST I SADAŠNJOST J. S. S. U AMERICI.

M. V. Luchich.

I.

Da bi se razumljelo ovo što postoji imaju se upoznatli uzroci koji su predhodili stanju u kojem se danas nalazimo.

Društveni razvoj postaje nam jasan i razumljiv tek onda, kada ga razčlanimo u njegove jednostavne elemente — i tek tada komplikovane i na prvi pogled zamršene pojave i događaji postaju nam jasni i razumljivi.

Krize nastupaju da pokažu gde ima čega bolnog ili trulog.

Ove tri točke oslonca imao sam u vidu kada sam odlučio da napišem sledeće članke, koji nisu namenjeni za "mase" nego za one, koji znaju ili bar misle da znaju šta je cilj radničkom pokretu.

Ko ikada bude poduzeo da napiše povjest jugoslavenskih doseljenika u Sjedinjene Države američke imaće da obavi dvojak posao, i to prve da objasni i rasvetli uzroke izseljivanja koji su po mom dubokom uverenju u prvome redu ekonomski. Samo jedan primer da navedem za dokaz ovoj tvrdnji. Na čitavom Juguistoku Evrope nije bilo industrije (a nema je ni danas) gde bi proletarizovane mase sa sela i malih gradova našle zarade i hljeba i zato su ljudi prvo pojedinačno pa onda u malim grupama krenuli preko Oceana u Ameriku — u zemlju svih mogućih i nemogućih čuda — o kojoj su tako mnogo slušali i verovali a što je najglavnije *verovati* i bili prosto opečarani prekrasnim pričama o zemlji zlata i slobode — poglavito o zemlji gde "svako" može obogatiti se brzo i "lako".

Od izseljenika (ako se tako mogu nazvati naši suplemenici, jer većina njih smatra, da je samo "privremeno" ovde) od izseljenika mnogi nije čuo o drugoj Americi — pa ako je i čuo nije hteo verovali o zemlji industrijskog despotizma i zverske eksploatacije, o kolosalnoj industriji i mizernim prilikama u njoj, koje su slične zemaljskome paklu; o gradovima čelika i većitog dima, o Carnegievim "čibucima" (tako u Pennsylvaniji zovu dimnjake) koji rigaju oganj i dim — dim i garež; o pećima koje zjape kao ždrelo zmaja, o "farnezima" u kojima se topi željezna ruda, toplota i jara crpi i poždire svu snagu iz ljudskog tjela, pa sve to na "misteriozan" način transformira u suvo zlato koje se kotrlja, gomila, i sve više nagomilava u sigurnim kasama kapitalističkim a oni koji u tvornicama proizvode dobijaju od svega toga — o yes, dobivaju next to nothing.

Osim toga oni su u Evropi slušali puno o zlatim rudokopima Američkim, ali se nisu nadali de će oni dospjeti u bakorne rudokope koji su duboki kao bezdan i strašni kao Danteov podzemni pakao. Ko nije nikada u njemu bio on nemože imati jasnoga pojma, i ko nije nikada tamo radio taj nemože razumeti koli-

ko je težak i naporan posao i kolike su opasnosti tamo. Prvo bakarni rudnici posle dijamantskih jesu najdublji na svjetu i kao takvi najtoplji. Latentna toplota koja dolazi iz unutrašnjosti zemlje često je neizdržljiva; ona greje a neznaš dakle te peče — vele novi rudari — samo se "topiš i nestaje te", i ta paklena vrućina nije jedina i najveća opasnost. Pored toplota koja vas guši i neda disati, pri napornem radu još je "prokleta" bakorna voda koja neprestano kaplje i kaplje; gde se dohvati tjela, tamo progori. Bakarna voda (kiselina), koja za mjesec dana izgrize željezničke šine — o tome naši suplemenici nisu ništa znali ni sanjali, da će baš "oni" dospjeti tamo — a kada su dospjeli i vidjeli kako je, prva misao bila im je, čim prije van iz ovoga pakla, pa tražiti drugu rabotu, a druga "rabota" u blizini jesu "šmelce", talijone i peći u kojima se topi bakarna ruda. Dospjeti tamo znači zamjeniti Sodom za Gomoru. U "šmelcerima" osim napornog rada postaje i druge opasnosti, na ime otrovni plinovi i prah, kojega morate udisati ako hoćete da živite, jer tamo nema drugog vazduha, a prah, dim i otrovni plinovi unište i osuše svo bilje i drva u čitavoj okolini dokle god dopru sve izgine — samo ljudi ostaju da žive.

Vaj! Žive! Možete zamisliti kakov je tamo život.

Osim toga naši zemljaci nisu ni u snu sanjali vozeći se preko Atlantika o skupoći životnih namirnica i o maloj pedi, o čestim i drugim besposlicama i neizmernoj bedi proletarskog života u stranoj zemlji — u zemlji sa čudnim običajima i čudovišnom shvatanju života, o zemlji gdje ljudski život nije ništa — a gdje je "svemoguć" dolar sve i sva.

Nemajući stručne spreme i potrebnog znanja za bolje poslove, naši suplemenici bili su primorani silom sviju okolnosti da rade najteže i najopasnije radove kao na podizanju puteva, mostova, tunela, (u tunelima svakoga dana gotovo neko pogine ili se osakati) poslove u šumama i strugarama, u tvornicama papira, tvornicama koža, u klaonicama — gdje osim male plate i teškog rada još je smrad nepodnošljiv, o kojim znadu i imaju pojma samo oni, koji su tam bili gde se radi pod najgorim i najtežim uslovima. Ali što ćete teše se oni; čovjek je stvoren da se *muči* i da sve podnese i da se svemu prilagodi i navikne, da ga objesite za rebro naviko bi se da visi — samo se teško navikava da misli i da se bori protiv postojeće bijede.

Ja nebi želio da budem prorok ali mi izgleda da će uskoro novi talasi izseljenika krenuti preko Okeana ovamo u Ameriku nove i sirove snage za izrabljivanje. A zakonodavci koji se trude da zabrane *useljavanje* i *iseljavanje* uvjeriće se malo kasnije, da su svi ti zakoni čiste utopije.

Uzroke bijede treba odstraniti i tamo i ovde a sve dokle staro zlo postoji — postajoće i uslovi za kretanje.

Drugo što pisac povjesti (ako ga bude) ima da obradi jeste život naših doseljenika u Americi, u krv i u suze morao bi zamakati pero da opiše njihovo razočaranje, uvele i ugasnule nade, njihova stradanja,

njihove patnje, očajanje, bijedu, brigu. Osim toga da sakupi i naniže hronologiju prevara počinjenih nad neukim svetom; hronologiju škandala i afera — afera, afera koje su pojedini švindleri kao što je Zotti, Sirovatka, Gojsović, Gršković, Krmpotić itd., itd. počinili.

Najglavniji razlog i potreba za pisanje jedne ma i naj kraće istorije jeste po mom mišljenju opis *pokreta na kulturnom i prosvetnom polju*, i pokušaja i napora da se što dobrog učini i postigne nasuprot svima tegoboma i protivnicama svijesnim i nesvejsnim.

Ja historičaru prepuštam sve ostale ustanove a želim se zadržati na pokretu Jugoslavenskog Socijalističkog Saveza. —

(Nastavit će se.)

BESPOSLICA. — UZROCI. — POSLEDICE I BORBA PROTIV BESPOSLICE.

Besposlica kao Damoklov mač visi uvijek nad glavom radničke klase i nad životima njihovih porodica.

Riječ *besposlica* izgovorena u krugu radnika izaziva strah, brigu i očajanje, poglavito zbog toga što većina radnog naroda nemože da razume uzroke *besposlice*. Buduć da ne poznaju uzroke usled kojih nastupaju *besposlice* — istotako neznaju kada će *besposlica* prestati.

Uzroci *besposlice* nalaze se duboko ukorenjeni u današnjem kapitalističkom društvenom uredjenju i načinu proizvodnje i podele dobara. (Nekoliko redaka radi objašnjenja, jer prostor nam ne dozvoljava opširno tumačenje u pojedinostima.)

Kapitalisti posjeduju sva sredstva za proizvodnju: tvornice, mašine, financije i sve ostale sprave i alate; ali to za proizvodnju nije dovoljno — potrebna je još i radna snaga, koju posjeduju radnici, a radnici nemajući ostalih sredstava, primorani su ići u najam kod kapitalističke klase, koju rukovode jedino sebični motivi — za profit, a ne za opšte dobro i upotrebu. Za ono vreme dok radnici rade i proizvode oni dobiju samo jedan mali dio od svega proizvoda u vidu nadnice (danas oko 20 proc.) ili od svakog dolara samo 20c, a 80c ostaje kapitalistima, koji nisu ništa drugo nego neizplaćen radnički znoj. Buduć da radnici sa tom kukavnom svotom koju dobiju u vidu nadnice nemogu kupiti punu vrednost svojih proizvoda, posledica toga je da se u brzo svi magazini prepune i tada kapitalisti prvo obustave proizvodnju, onda traže nova tržišta u inozemstvu i ako ih nemogu dobiti mirnim putem — onda su spremni da ratuju.

Posledica *besposlice*.

U početku reko smđ, da je riječ *besposlica* strašilo za radnike — ali su još strašnije posledice i rezultati *besposlice* koja je postala nerazdvojni protivnik radnika, i taj protivnik donosi uvijek bijedu, glad, bolest i smrt. Produžena *besposlica* znači svestranu degeneraciju i ostavljanja za sobom silne žrtve i dovodi ljude i žene do očajanja u danima krize.

A mi sad baš preživljujemo takovu jednu krizu. Kada su milijoni bez rada i bez sredstava za život, milijuni radnika lutaju ulicama tražeći rada i nemogu nigde da ga dobiju — u ovim danima trebalo bi da postane očigledno svima i svakome da je *besposlica* opšte zlo. Niti pomažu prazna obećanja pojedinih kapitalističkih političara, da će posle gradskih ili predšed-

ničkih izbora nastupiti blagostanje i prosperiteta. Prošlo je godina dana u Novembru od kada je Republikanska stranka dobila većinu u kongresu i u senatu i do sada nije ostvarila ni jednu točku iz njenog programa niti je ispunila i jedne obećanje narodu i onim radnicima koji su glasali za buržoaske stranke. I svi oni koji se nadaju i misle da će razne buržoaske partije išta dobrog učiniti za radnike oni se ljuto varaju. Takovo mišljenje je baš najveće zlo koje udara radničku klasu po glavi, i dokle god ono traje, radnici će biti izbacivani na ulicu bez ikakvih sredstev za život.

Borba protiv *besposlice*.

Ako radnici hoće da se oslobode strašila *besposlice* njima je jedini spas da stupaju u borbene redove radničke klase i da postanu aktivni borci za ukinuće *prava privatnog vlasništva nad sredstvima za proizvodnju* koje uslovljava najamno ropstvo sa svima atribucijama. Organizovana i svesna radnička klasa jeste jedina sila koja će izkoreniti sva zla u ljudskom društvu na taj način što će ukloniti uzroke sviju zala.

Velimo da je potrebno organizirati se u ekonomske i političke borbene organizacije i udruženom snagom voditi borbu najuspešnijim i planskih metodima, koji su nam poznati. Time u vezi je Socijalistička stranka ona politička sila, koja se bori da u sadašnjosti izvede svoje minimalne zahteve i da vodi zajedno borbu za ukinuće *prava privatnog vlasništva nad sredstvima za proizvodnju*. — S. B.

RADNIČKA I NERADNIČKA KLASA.

U današnjem društvu postoje dve klase — radnička i kapitalistička. Radnička klasa je klasa koja celoga svoga života radi a nikada ništa nema, druga je kapitalistička klasa, koja nikada ništa ne radi a sve poseduje a istih je vrlo mali broj. Radnička klasa broji na milijune, oni stvaraju i sve pripremaju za društvo, a oni su obespravljeni i prezreni na svakome mestu. Naprimera zidari, koji zidaju velike i ugodne domove oni moraju da žive u najlošim stanovima; krojači, koji šiju lepa i dobra odeća a sami moraju da nose najgora; rudari koji kopaju zlato, srebro i ugalj — ugalj koji goni mašine i željeznice — oni svega toga ne poseduju. Jeli to pravda? Socijalisti velimo da nije. A kako dugo će to trajati? Socijalisti velimo dotle dok se god radnici ne budu organizirali u političke i ekonomske organizacije, jer to su organizacije koje prosvlašćuju radnike i pokazuju im kako da se oslobode ispod današnjeg kapitalističkog sistema. A kada uklonimo sadašnji sistem, onda ćemo se osloboditi sviju ratova, bede i nevolje koji radni narod danas trpi. Razumije se, da kapitaliste rade svom silom, da ovaj sistem održe, ali ga neće moći dugo održati, jer je proletarijat na pobedonosnom putu. Njegov cilj je uništiti razredno gospodarstvo i razdiobu na klase i ustanoviti jedan bolji poredak gde će se svima ljudima osigurati dobar i ugodan život. Kada posmatramo kakova je velika razlika između ovih dviju klasa, mi nemožemo sumnjati ko će pobediti u ovoj klasnoj borbi. Mi velimo, pobeđiće oni koji sve stvaraju — a to je radnička klasa. — S. B.

Če bi bila u svetu kapitalistov dobra srca, vsa usmiljena in kršćanske ljubezni, vendar ne bi mogla priti iz njih osloboditev delavstva. Od slikarja ne morem zahtevati, da mi napravi čevlje, od čevlarja ne smem pričakovati da bo naslikal Venero.

UJEDINJENJE RADNIČKE KLASSE.

("Glas Slobode", Sarajevo.)

Porud sviju raznolikosti gledišta u socijalističkom redovima u Jugoslaviji koja su se pojavila onda kada je pitanje ujedinjenja radničke klase stavljeno na dnevni red, ujedinjenje se ipak približuje svome praktičnom ostvarenju. Nema ni jedne pokrajine u Jugoslaviji u kojoj u posljednje vrijeme nisu u važnijim pitanjima zajednički istupali oni delovi radnika koji se nalaze pod uticajem Socijalističke Radničke Partije i Socijaldemokratske Partije. I u nas u Bosni i Hercegovini, naročito u sindikalnim pitanjima, vogle su nekoliko zajedničke akcije od Glavnog Radničkog Saveza s jedne i Opšteg Radničkog Saveza s druge strane. Kao kruna ovoga zajedničkoga rada dolazi zajedničko istupanje obe socijalističke partije u opštinskim izborima u Zagrebu.

Kao što se po svemu vidi, ujedinjenje radničke klase u Jugoslaviji, koje će, kako izgleda, u prvo vreme biti ograničeno u izvesnoj meri a docnije se upotuniti, postaje sve aktuelnije sve se više samo sobom nameće. Očito se vidi da je rešavanje ovoga problema od dana njegova postavljanja do danas sazrevalo i prilično sazrelo. Kada smo mi zauzeli naše poznato gledište u ovome pitanju kada je osnovana Zajednica Jugoslavije, mi smo pomišljali na potrebu ovoga sazrevanja i tražili da se problem rešava onda kada bude sazreo za rešenje. Sam razvitak stvari dao nam je u ovome pogledu u izvesnoj meri za pravo, jer se ovo pitanje nije rešavalo preko kolena, i naročito radilo se koliko se moglo da se radničke mase obaveste i pozovu na saradnju u rešavanju ovoga važnoga pitanja.

Kada bi ovako otpali mnogi naši prigovori načinu kako se u prvo vreme bilo počelo raditi na ujedinjenju, ostali bi još uvek neki naši stvarni prigovori. Jer fakat je da će se prilikom praktičnog ujedinjavanja radničke klase morati činiti izvesni kompromisi, koji tangiraju naše socijalističko-marksističke principe i koji, po našem mišljenju, neće biti na uhar čistoti jugoslovenskog socijalizma. Ali fakat je i to da je današnja situacija u radničkom pokretu neodrživa. On je rasturen u komade i stapanje tih komada u jednu celinu ne može se izvršiti uz megjusobne borbe. Danas je opšte mišljenje u socijalističkim krugovima Jugoslavije da je bolje imati socijalistički pokret ujedinjen pa ma neke stvari u njemu i ne odgovarale ukusu svih nas, nego imati današnju rasepkanost koja poziciju radničke klase čini sve slabijom.

Na koju se god stranu okrenete, koje god pitanje uzmete u diskusiju, vi morate opaziti da je današnje stanje u radničkom pokretu ona nesreća koja ne da radničkoj klasi da miče napred i koja omogućava zavogjenje socijalne reakcije i ukidanje mnogih tekovina radničkih, kao i socijalnog napretka našega naroda poslednjeg vremena uopšte. I tome nije krivo samo cepanje radničke klase u desno, nego i u levo, koja je to doduše već poodavno prestala biti jer su "komunisti" počeli voditi borbu protiv socijalističkih partija zajedno sa buržoazijom, nema nikakvih znakova da se želi ujedinjenje radničke klase u jedan jedinstven organizam. Ali van svake sumnje je da će se i na toj strani, naročito među onim proleterskim elementima koji spadaju u radnički pokret, (jer među "komunistima" ima takvih elemenata koje treba uvek daleko držati od radničkog pokreta), pojaviti uvigjavnost o potrebi opštega ujedinjenja radničke klase. Kada to bude, onda će ideja ujedinjenja postići svoj potpun

uspeh i onda će radnička klasa dobiti ponovo svoju moć i svoj uticaj.

U ovoj novoj situaciji u radničkom pokretu, koja će se stvoriti najpre iza delomičnog a docnije iza potpunog ujedinjenja, zadaci marksista i svih pravih socijalista na meću se sami po sebi. U koliko naš ujedinjeni pokret imadne više maña, u toliko više treba da radimo da je maña popravljamo. U koliko vidimo da je posleratno vreme u pokret dovelo mnoge mase koje nemaju nikakva socijalističkog vaspitanja i koje nisu prošle nikakvu socijalističku školu, mi u toliko više moramo da nastojimo da te mase socijalistički prosvetimo. U koliko više budemo uspevali u tome poslu, u toliko će više pokret dobijati odregjeniji socijalistički karakter.

Naš će posao biti olakšan kapitalističkim razvitkom Jugoslavije. Dok danas stvaranje mnogobrojne sitne buržoazije čini prividne smetnje radničkom pokretu dotle će docniji viši kapitalistički i industrijski razvitak stvoriti teren i za napredak i za konačni triumf i radničke klase i Socijalizma.

Samo treba u svakoj situaciji u koju budemo dovedeni biti dosledan našoj dosadašnjoj i dugogodišnjoj lozinci: predano, požrtvovno, marljivo raditi za Socijalizam!

SINDIKALNA INTERNACIONALA PROTIV RATA.

Na poziv međunarodnog sindikalnog Saveza sastali su se 15. i 16. Novembra ove godine u Amsterdamu predstavnici internacionalnih stručnih sekretariata transportnih, rudarskih i metalskih radnika, da raspravljaju o današnjem svetskom položaju sa naročitim obzirom na ratnu opasnost koja ponovno preti svetskom miru.

Sa potpunom jednodušnošću prisutnih delegata doneto je nekoliko rezolucija od vrlo velikog značaja koje ujedno predstavljaju *Načelno stanovište* sindikalne Internacionalne i njezinu budućnost, da se lati potrebnih praktičnih sredstava radi uspešne borbe protiv rata i ratne opasnosti.

Ovo načelno stanovište ogleda se pre svega u glavnoj odluci konferencije koja poziva radništvo svih zemalja na energičnu akciju protivu pretećih ratnih opasnosti, i nagoveštava neporednu objavu međunarodnog štrajka u slučaju ma kakvih ratnih komplikacija.

Ova rezolucija koja predstavlja odlučnu prekretnicu u međunarodnom sindikalnom pokretu glasi:

"Sa obzirom na to da se reakcionarne i militarističke težnje u celom svetu uvećavaju i da je novi rat neizbeživ, ako radnička klasa svijuzemalja u punom jedinstvu i jednodušnosti ne načini front prema opasnosti koja preti od kapitalističke klase, konferenca šalje apel na radnike svijuzemalja da pored odbrambene borbe upravljene protivu pogoršavanja uslova rada, svu pažnju i svu svoju energiju obrati pre svega borbi protiv samoga kapitalizma i sa njime nerazdvojno vezanog militarizma.

Pozivljajući na rezolucije koje su međunarodni kongresi doneli konferencija očekuje od svih organizacija priključenih strukonoj Internacionalni, da u svojoj sopstvenoj zemlji i kod svojih drugova po profesiji jače i sa većom energijom nego ikad vode propagandu i akciju protivu militarizma i za opšte razoružanje.

Sa obzirom na ovaj cilj konferencija apeluje na radnike svih zemalja da u jedinu silu koja će biti usta-

nju da u slučaju preteče opasnosti pod vodstvom strukovne Internacionalne spreče pojavu rata neprekidnom objavom generalnog štrajka.

Sa obzirom na činjenicu, da se rat nemože voditi bez funkcionisanja saobraćaja rudnika i metalne industrije, konferencija je mišljenja da je u prvome redu dužnost radnika ovih industrialnih grupa, da vode svim svojim snagama propagandu protivu reakcije i militarizma, i da upotrebe svu svoju privrednu moć da spreče ponavljanje ljudske klaonice u svetu."

U drugoj resoluciji se izvode organizatorski zaključci iz glavne odluke i pozivaju se svi članovi dotičnih organizacija kao i milijuni žena i matere na odlučnu borbu protivu rata. Ova resolucija glasi:

"Konferenca biroa međunarodnog Strukovnog Saveza i delegati sekretarijata transportnih, rudarskih i metalnih radnika, koji govore u ime 24 milijuna organiziranih radnika, držana 15.—16. Novembra 1921. godine, šalje hitan apel svima organizacijama, koje su voljne da se što čvrsto bore protivu rata i protivu militarizma. Ona od njih traži, da sve svoje sile sjedine sa snagama organizovanih radnika radi sprečavanja novog svetskog rata.

Konferencija se naročito obraća milijunima žena i matera čiji bi muževi i sinovi morali ostaviti svoj život u novome ratu; ona ih poziva, da se organizuju i da se rame us rame sa radnicima organizovanim u Strukovnim Međunarodnim Savezu bore protivu militarizma i da onemoguće novi rat."

Za praktično sprovedjenje primljenih zaključaka obrazovan je provizorni odbor kome je specialno povereno vodjenje propagande i borbe protivu rata do idućeg međunarodnog sindikal. kongresa koji će se održati u Aprilu 1922. godine u Rimu. Ovaj odbor sastoji se iz biroa Međunarodnog Strukovnog Saveza i po jednog predstavnika Međunarodnih sekretarijata transportnih, rudarskih i metalnim radnika.

Odboru je povereno da stupi u vezu sa drugim organizacijama koje dolaze u obzir, kako bi se u slučaju pretećeg rata objavio i spreveo generalni štrajk. Zatim je odlučeno da se pored organizovanja otpora radničke klase, protivu reakcije i militarizma povede zajednička međunarodna borba protivu sve većeg pogoršavanja radnih uslova radnika sviju zemalja.

Ove odluke Strukovne Internacionalne u Amsterdamu predstavljaju kao što smo u napred već rekli, prekretnicu u međunarodnom strukovnom pokretu.

Ako uzmemo u obzir da su strukovni Savezi skoro u svima zemljama još pre jedne decenije bili gotovo ravnodušni prema antimilitarističkoj akciji pa još često puta bili i neprijateljski raspoloženi i usrdno se trudili da održe svoj "politički neutralitet", i ako se dalje setimo da su godine 1905 i 1906 pre svega nemački sindikati svom odlučnošću odbili da vode propagandu za ideju štrajka masa — onda tek se može da uvidi koliko ogromno ostajanje postoji između ondašnjeg gledišta i akcije strukovnih organizacija — i njihovog sadašnjeg stanovišta u pitanju imperalizma i militarizma.

Ironija sudbine je htela, da baš strukovna Internacionalna u Amsterdamu koju Moskva anatamiše i časti izrazima "žuto" i "izdajnička" itd., da baš ona pred novim ratnim opasnostima uputi apel radnicima celog sveta da se skupe i ujedine te da sjedinjenim silama sprovedu borbu protivu reakcije i militarizma. Dok iz Moskve dolaze nalogi da se radnička klasa međusobno bori i razdrže u bratoubilačkoj borbi, od če-

ga imaju koristi samo reakcionarna kapitalistička klasa, dotle Strukovna Internacionala u Amsterdamu, predstavnica 24 milijuna organizovanih najamnih radnika i mesto uzajamne bratoubilačke borbe jednih radnika protiv drugih, poziva celokupnu radničku klasu u borbu protivu reakcije i militarizma — u borbu protivu pogoršavanja uslova rada radničke klase — u borbu protivu samog kapitalizma, uzroka svih zala i svih nesreća koje danas u svetu postoje.

("Radničke Novine," Beograd.)

(Telegrami od 21. Decembra javljaju, da je Zinovjev podneo predlog kongresu u Moskvi, da Komunisti u svima zemljama rade zajednički sa članstvom Amsterdamske Internacionalne za postignuće istaknutog cilja.

Zanimivo je što će naši zasukani sektaši i "kvekeri" kot "Zjanja" i "Rad. Borbe" reći na sve ovo? Zaurajte! Da čujemo!

Javna govornica

Malo odgovora sadašnjoj redakciji "Znanja".

U članku "Drzovitost" izručili ste po vašem starom običaju gomilu perfidnih laži, kleveta i osobnih napadaja na mene lično. Osim toga pokušavate odrićati činjenice, koje se ne dadu odreći. Na ime, odrićete, da niste nikada zastupali sektaštvo, a fakat je, da ste danas sekta, koja nema određenog pravca ni cilja. Dalje, vaše jezuitsko izmotavanje, da ste tobož istupili iz socijalističke stranke, što vam nije bila dovoljno revolucionarna i zato, što nije usvajala 21 točku treće Internacionalne bezuvjetno, dok su vam međjutim bili sa svim drugi motivi. Fakat je, da vi svi još ni danas niste usvojili niti se ravnate po dvadeset i jednoj točki treće Internacionalne.

U člancima "Prošlost i sadašnjost" nameravam izneti stvari onako kako so tekle, i tamo će se videti, ko je šta zastupao. Iz vašeg sadašnjeg pisanja još se tačno ne razume, šta zastupate i koja su vaša načelna stanovišta.

U Udruženem Proleteru vodićemo načelnu razpravu. Vi velite da ste za ujedinjenje proletarijata i mi smo zato. Pitamo vas, pod kojim uslovima ste gotovi na ujedinjenje. Red je da se izjasnite. A na osobne napade odgovarajući vam kako najbolje budem znao i umeo i to o svom vlastitemu trošku, a ne kao što vi činite na tuđji račun i u lištu koji još nije postao vaše privatno vlasništvo.

Toliko za sad

M. V. Lucich.

Nepismenost.

"Narod bez škola jeste
narod bez budućnosti!"
(Krilatica iz Primorja.)

Medju našim narodom ovde u Americi ima ogroman broj nepismenih, a nepismenost je jedno opšte zlo — a nije samo stvar izključivo onih koji neznaju čitati i pisati, kao što to mnogi misle i govore. Zalosno je da ljudi još nisu pojmlili i postali svjesni te očigledne činjenice naspram koje ni jedan svesan radnik nesmiije i nemože ostati ravnodušan.

Većina nepismenih pripada siromašnom radnom narodu koji u svojoj svakodnevnoj borbi za opstanak nailazi na nebrojene poteškoće i opasnosti usled nepismenosti.

Koliko muke i neprilika imaju ljudi u stranom svijetu, naročito u velikim gradovima, nezajući pročitati ulice koju traže, ni broj kuće kuda žele ići, ni natpise na pouličnim karama. U mnogim tvornicama i poduzećima potrebno je ispuniti pismenu prijavu, kada se posao traži. Nepismeni to ne mogu učiniti i često puta samo zbog toga ostaju bez rada.

Živeći u tudjini primorani su silom okolnosti na pismeni razgovor sa familijom srođnicima i tada moraju moliti da im neko napiše ili pročita pismo — a to je skopčano sa nebrojnim tugaljivim komplikacijama.

Postoji zakon u Sjed. Državama da niko nemože postati građanin koji nezna čitati i pisati. Jednog lepog dana može kongres doneti zakon da svi koji neće da nauče čitati i pisati, moraju se seliti iz ove zemlje.

U bogatoj i srednjoj klasi nema nepismenih niti ovde ni u starom kraju. Oni su svi svesni toga, da kada ne bi bili pismeni i školovani nebi se mogli održati na površini niti bi mogli vladati nad radničkom klasom. To treba da postane svakome jasno, a naročito nama klasno svesnim radnicima, koji najviše osjećamo svu današnju nepravdu. Svi mi, koji se borimo za jedan bolji poredak i pravično društveno uređenje, moramo biti načisto sa tom činjenicom da i naj bolja teorija tek postaje sila, kada obuhvati široke slojeve — tek onda kada je usvoje mase — a sve dok su mase nepismene mi smo pristupačni narodu samo usmene agitacije. A to nije ni u kom pogledu dovoljno. Zato je dužnost sviju poštenih i dobromislećih ljudi, da rađe svim silama, da se nepismenost izkoreni u njihovoj okolini.

Najveći deo nepismenih dolazi iz onih pokrajina, koje su bile pod Austro-Ugarskom monarhijom.

Politika Austro-ugarskih vladodržaca bila je ta, da naš narod ostane u što većem neznanju i podčinjenosti te da ga tako mogu lakše guliti i pljačkati. Nasuprot tome, danas interesi radnoga naroda moraju biti da se što prije i najkraćim putem iz toga zla nesprosvetlosti izbavi. Pismenost je prvi korak na tome putu.

Naša organizacija broj 20 Jugoslavenskog Socijalističkog Saveza na Clybourn ave., Chicago, Ill., poduzela je akciju za osnivanje škole za nepismene. Ovo se je pokrenilo u dogovoru sa pojedinim osobama koje nisu članovi naše organizacije ali su prijatelji prosvete.

Prva zajednička akcija, koja je poduzeta u tome pravcu bio je saziv skupštine, koja je održana 20. Novembra o. g.

Na ovoj skupštini je govorio drug Lučić o temi, koje su nam škole najpotrebnije? Drug Lučić je obširno prikazao prisutnim potrebu i važnost škola za nepismene, koje su osnov i baza za daljnu naobrazbu.

Naglasio je za neophodno potrebu jedne takove škole u našoj koloniji. Pošto prostor lista ne dopušta, da opširno donesemo govor zato ćemo se ograničiti samo na sledeći resume:

“Civilizacija počinje sa pronalaskom abecede. Civilizacija je dobila krila sa pronalaskom štampe. Fonetički pravopis omogućio je lako in brzo učenje i širenje nauke u najšire slojeve naroda, a naš je pravopis fonetički. Usled nepismenosti kod nas su posle-

dice opšte zaostalosti. Progres i bolji kao i višji stupanj u razvoju nemoguć je bez optše obrazovanosti. Zato pitanje na koji način da se iskoreni nepismenost stoji otvoreno pred svima i svaki je dužan i pozvan da se tim pitanjem interesuje.”

Na istoj skupštini izabran je odbor od sedam lica, koji će voditi brigu za osnivanje i rukovođenje škole. Isti odbor je zakazo zabavu koja je održana 11. Decembra. Zabava je bila vrlo dobro posjećena. Na ovoj zabavi je odigran jedan pozorišni komad koji je više patriotskoga karaktera i pojedini drugovi su nam predbacivali zašto smo uzeli patriotski komad da igramo, ali poznavajući prilike u ovdašnjoj koloniji nismo se mnogo obazirali na tu primjedbu. Prihod od ove zabave namenjen je za nabavku početnica i pisacjeg materijala. Škola je već počela, samo je mali broj koji se je do sad odazvao.

Naša organizacija daje besplatno dvoranu, svetlo, ogrjev i učitelja i apelira na sve drugove i simpatičare, da upute nepismene da dodju u istu. Adresa udruženja je 2306 Clybourn Ave. Školski časovi svakoga ponedjeljnika, srede i petka. Vreme od 7:30 do 9 u večer.

— G. M.

Lekcija iz 100% Amerikanizma.

“Labor Advocate” iz Reading, Pa., donosi sledeću epizodu: “Socialistički major Gibbons iz Lackawana-N. Y., održao je lekciju o Amerikanizmu samozvanom stoprocentnom Americancu Jacku O'Brienu, koji je putovao po državi u ime Lige za “odbranu Ustava”, a njegov pravi cilj je da poruši i iskrči Socializam. Došavši u Lackawanu, u kojoj je socialistički major, obratio se O'Brien majoru Gibbonsu da govori na ulici. Dali ste vi ikada čitali Ustav Sjed. Država, gde se veli da kongres ne može donijeti zakon za ustanovu religije niti zabraniti izpovedanje iste, niti nemože ograničiti slobodu govora i štampe, ni pravo naroda za mirno sastajanje, niti pravo zahtjeva (peticije) na vladu za ispravku o žalbama? Zatim mu je rekao: “hajde i govori do mile volje.” Osim toga dao je socialistički major nalog policiji da zaštiti ovog govornika u upražnjavanja prava koja mu garantuje Ustav Sjed. Država, i da zagarantuje pravo upita na govornika.

Naravno čsnici koji su načelu Lige za zaštitu Ustava smatraju Gibbonsa za neameričkog, ali mi ne dvojimo da će ga mase američkoga naroda smatrati boljim Americancem negoli oni koji napadaju govornike na Jugu, krađu žene i prodaju se takozvanim partijama, koje mažu katanom i perjem da očuvaju onaj 100% Amerikanizam kojeg oni shvaćaju za pravog.

Ali američki Socialisti radje se mogu ponositi sa majorem Gibbonsom kao čelik Americancem sadanjeg doba. — G. M.

Kršćanstvo ni doživelo svojega velikega bankrota, ker so, kakor pogostoma slišimo, njegovi učitelji postali hinavci, ki so pridigali ljudstvu vodo, sami pa pili vino. Kršćanstvo ni ostalo brezuspešno, ker je postalo preveč posvetno in se ni dovolj bavilo z nebeškimi rečmi. Njegov fiasko ni posledica rimskega papeža in dogem in zveze s posvetnimi silami in politiko. Kršćanstvo je moralo postati tako, kakršno je; polom pravega kršćanstva pa prihaja odtod, ker je hotelo s svojo etiko osvojiti svet, svojo moralo vsiliti človeštvu, ni pa vpoštevalo sile materijalnih razmer.

EDINI HRVATSKO-SLOVENSKI
FOTOGRAF V CHICAGI, ILL.

Včelik

UMETNIŠKI FOTOGRAF.

Izdeluje raznovrstne slike, prve vrste delo. Ako vas doslej še noben slikar ni zadovoljil s svojim delom, pridite k meni in spoznali boste, kaj je slikarska umetnost.

Ženitvene in društvene slike so naša specialiteta. Vsako delo tje garanterano.

=====
IVAN VČELIK,

1147 W. 18th Street (Corner May St.)

INTERNATIONAL DAIRY CO.

1908-12 So. Ashland Ave., Chicago, Ill.

Tel. Canal 2183

MEDNARODNA MLEKARNA

Trgovina z mlekom, maslom itd., na malo in veliko. Sporočite nam telefonično in mi vam bomo dovažali mleko na dom.

Za čistobo in sanitarnost jamčimo.

Šest tehtnih razlogov, zakaj bi morali kupovati

PRI

ALBERT LURIE & CO.,

1810-1820 Blue Island Ave., Chicago, Ill.

1. Naša je največja department trgovina v Zedinjenih državah. Velika izbira vsakovrstnega blaga.
2. Mi dostavljamo blago na dom v vse kraje v Chicagu in predmestjih.
3. Z nakupi dajemo A. Lurie Co. nakupovadne znamke (trading Stamps), ki pomenijo nadaljne prihranke za odjemalce.
4. Pri nakupovanju v naši trgovini se lahko poslužujete svojega jezika.
5. Oglašujemo dnevno v velikih čeških in drugih listih. S čitanjem teh listov čitate tudi naše oglase, v katerih so oznanjene posebne ponudbe za vsaki dan.
6. Primerjajoč naše oglase z oglasi department-trgovin v glavnem delu mesta boste lahko iznašli, da dobite v naši trgovini potrebščine ceneje kakor pa v trgovinah v doljnem delu mesta.

Ako citate Proletarca, pa spomaš, da je dober list in te zanima, tedaj ga pokaži še tovarišu in mu ga priporoči, da bo tudi on to izvedel, kar izveš ti in se raučil, česar se učiš ti. To bo duševni dobiček mate in zanj.

Ako kdo želi prevzeti zastopstvo Proletarca za nabiranje naročnikov in oglasov, naj piše upravništvu za potrebne listine in informacije. Če imate v sebi zmožnosti agitatorja, ne odlašajte, nego pričnite z delom za list in organizacijo takoj.

Vsak narod ima nesporno pravico, da se vlada tako, kakor hoče biti vladan po mnenju večine naroda.—W. Ostwald.

Povej tvojemu prijatelju, da je v njegovo lastno korist, ako postane čitatelj in naročnik Proletarca.

Za delavca je tako potrebno, da čita delavski list, kakor da se u-miva, kopa, da ima oprano perilo in osnaženo stanovanje.

Oglašajte priredbe vaših klubov in društev tudi v Proletarcu. Ako jih oglašate v drugih listih, zakaj jih ne bi tudi v Proletarcu, ki je glasilo in last slovenskega delavstva, organiziranega v J. S. Z.?

Išla je nova knjižica NAJNOVEJŠE INFORMACIJE O DOBAVI DRZAVLJANSTVA ZEDINJENIH DRZAV. Vsakdo, ki želi postati ameriški državljan, bo dobil v tej knjižici vse potrebne informacije. Poleg slovenskega ima ta knjižica tudi angleške besedila. Naročila pošljite Proletarcu.

Trgovina z mešanim blagom

Zaloga vsakovrstnega blaga, spodnje obleke, čevljev, klobukov in lepoticja za ženske, raznovrstnih ur itd.

Pridite in se prepričajte.

Kdor izreže ta kupon in ga zaeno s tem oglasom prinese seboj, mu damo pri vsakem nakupu 5% popusta.
NE PREZRITE TEGA!

Ako hočete dobro knjigo, naročite AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLENDAR 1922.

Stane
VEZAN V PLATNO, \$1.
MEHKO VEZAN, 75c.

Naročite ta kalendar svojcem v Jugoslaviji in Julijski Benečiji. Naročila izvršujemo mi. Cena ista kot za Ameriko.

NAROČAJTE DRUŽINSKO REVILJO

“KRES”

V zalogi imamo 1., 2. in 3.—4. številko “Kresa”. Vse skupaj stanejo 55c. Za manjša naročila koledarjev, knjig in revije Kres lahko pošljete poštne znamke.

Sprejemamo tudi naročnino za Kres, ki stane \$1.00 na leto, toda upravništvo Proletarca ne sprejme odgovornosti za neredno dostavljanje lista. Lahko se pripeti, da se kaka številka Kresa na potu iz starega kraja izgubi, za kar ni odgovorna ne uprava Kresa, niti uprava Proletarca, ki je odposlala naročnino.

Vsak mesec bomo sprejemali po večje število izvodov Kresa. Prihodnja bo CANKARJEVA IZDAJA, katere bomo dobili več sto iztisov v razprodajo.

Ker je Kres delavska revija, v rokah sodrugov, za-sluzi, da jo podpira tudi slovensko delavstvo v Ameriki. Vsakdo, ki jo naroči, bo ž njo zadovoljen.

Iz Ljubljane smo prejeli zopet večje število raznih knjig, ki so označene na zadnji strani v tem listu. Naročajte knjige od nas. Malenkostni eventualni dobiček od prodaje knjig se porabi v podporo našemu tisku.

NASLOV:

PROLETAREC

CHICAGO, ILL.

3639 W. 26th St.

Prijatelj delavca

PAIN-EXPELLER

Tovarniška znamka reg. v pat. nr. Zdr. dr.

Slaven že več kot 50 let.

Glejte za tovarniško znamko
— SIDRO.**Naročite!**

Ali je religija prenehala funkcionirati?\$.30
Svetovna vojna in odgovornost socializma80
Katoliška cerkev in socializem30
Skupaj\$1.40
Ako naročite vse tri ob enem samo	\$1.00 za vse tri.

Ako si želite nabaviiti knjige socialne, povestne ali kake druge vsebine, jih naročite od Proletarca. Eventualni dobiček od prodaje knjig se porabi za pokrivanje stroškov pri listu.

Severova zdravila vzdržujejo zdravje v družinah.

Kašelj in prehlad.

V tem letnem času vlada kašelj in prehlad pri odrastlih in pri otrocih. Če se zanemari, se razvije iz nje- ga komplikacije, ki se lahko nevarne. Iznignite se zlim posledicam prehlada z vzetjem Severa's Cold and Grip Tablets (Severjevih Tabletov zoper prehlad in gripo). Cena 50 centov.—Hitro od pomoč proti kašlju dobite, če vzamete

**Severa's
Cough Balsam**

(Severjev Balzam zoper kašelj). Pomirjuje razdraženost, omehča izločevanje, ustavi kašelj, povzroča laglje dihanje in pomaga prirodi povrniti normalne stanje. Večje steklenice 50 centov, manje 25c. Pri lekarnah.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA**"THE MILWAUKEE LEADER"**

Največji Ameriški socialistični dnevnik.
Naročnina: \$6.00 za celo leto, \$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street,
MILWAUKEE, WIS.

Slovincem priporočamo
v posežanje

KAVARNO MERKUR

3551 W. — 26th St.

(v bližini urada SNPJ., S.
R. Z. in Proletarca.)

Dobra kuhinja : : : : :
: : : : : Dobra postrežba.

KARL GLASER, imetelj.**John Plhak & Co.**

1151-1153 W. 18th Street

Chicago,
Illinois.

Modna trgovina. Velika zaloga moških, ženskih oblek, izdelanih po najmodernejšem kroju. Cene nizke.

**CARL STROVER
LAWYER
and
COUNSELLOR**133 W. Washington Street.
CHICAGO, ILLINOIS.

Telefon: Main 3989.

Naročajte najboljši in najbolj razširjen socialistični dnevnik v Ameriki
"THE NEW YORK CALL"
112 Fourth Avenue,
NEW YORK, N. Y.

Naročnino za dnevne in nedeljske izdaje \$12 za celo leto; \$7 za pol leta; \$4 za tri mesece; \$1.50 za en mesec; samo nedeljske izdaje \$3 na leto. Samo dnevne izdaje \$9 na leto; pol leta \$5; en mesec \$1.25.

Kadar...

Kadar mislite na potovanje v stari kraj;

kadar želite poslati svojim starokrajskim sorodnikom, prijateljem ali znancem denar,

ali kadar imate kak drug posel s starim krajem,

obrnite se na tvrdko

ZAKRAJSEK & CESAREK
70-9th AVE.**NEW YORK, N. Y.****Edini slovenski pogrebnik**

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.

FARME

V PINETOWN, NORTH CAROLINA

ZA POJASNILA PIŠITE:

A. H. SKUBIC & CO., PINETOWN,
N. Carolina.